

MAKİNE KIRICILIK

Ned Ludd ve Queen Mab

Peter Linebaugh

otonom

MAKİNE KIRICILIK, ROMANTİZM
VE 1811-12 YILLARINDAKİ BİRKAÇ
ORTAK OLAN:
NED LUDD VE QUEEN MAB

Peter Linebaugh

Peter Linebaugh, Londra'da, N.Y. Cattaraugus'ta, Washington'da, Bonn'da ve Karaçi'de eğitim görmüş bir imparatorluk çocuğudur. Yurttaşlık hakkı mücadelelerinin sürdüğü sırada Swarthmore Koleji'ne gitti. Harvard Üniversitesi'nde ve Attica Cezaevi'nde, New York Üniversitesi'nde ve Illinois, Marion'daki Federal Cezaevi'nde öğretmenlik yaptı. *Zero work*'ün editörü ve *Midnight Notes Collective*'in (Gece Yarısı Notları Kolektifi) üyesiydi. *Albion's Fatal Tree* adlı kitabın ortak yazarı ve *The London Hanged*, *The Many-Headed Hydra* (Marcus Rediker'le birlikte), *The Magna Carta Manifesto* kitaplarının yazarıdır. Thomas Paine'in kitabının arka kapak tanıtım metinlerini hazırlayan Linebaugh aynı zamanda E. P. Thompson'un PM'den çıkan *William Morris: Romantic to Revolutionary* adlı kitabının yeni baskısının editörüdür. Şu an Ohio'daki Toledo Üniversitesi'nde çalışmakta ve Great Lakes bölgesinde, güzel eşi Michaela Brennan ve diğer aile üyeleri Riley, Kate, Alex, Enzo ile birlikte büyük bir ailede yaşamaktadır.

**Makine Kırıcılık, Romantizm ve 1811-12 Yıllarındaki Birkaç
Ortak Olan: Ned Ludd ve Queen Mab**
Peter Linebaugh

ISBN 978-975-6056-64-6

1. Basım Temmuz 2014, İstanbul (1000 adet)

Kitabın Özgün Adı

*Ned Ludd & Queen Mab: Machine-Breaking, Romanticism,
and the Several Commons of 1811-12*

© PM Press, 2012

© Türkçe yayım hakları Otonom Yayıncılık, 2012

İngilizceden Çeviren

Deniz Esen

Yayıma Hazırlayan

Münevver Çelik

Kapak ve İç Tasarım

Mert İnan

Baskı ve Cilt

Kayhan Matbaacılık Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Tel (0212) 576 01 36

Yayınevi Sertifika No: 11821

Otonom Yayıncılık

Firuzaga Mah. Çukurcuma Cad. Yazıcı Çıkmaşı No:2

Beyoğlu - İSTANBUL

Tel 0 212 244 87 09

Faks 0 212 244 87 88

iletisim@otonomyayincilik.com

www.otonomyayincilik.com

MAKİNE KIRICILIK, ROMANTİZM
VE 1811-12 YILLARINDAKİ BİRKAÇ
ORTAK OLAN:
NED LUDD VE QUEEN MAB

Peter Linebaugh

Teşekkür

Julie Eisner'e, Esther Leslie'ye, Anna Davin'e ve tezgâhların kırılmasını idam suçu kapsamına alan kanun tasarısına karşı Ludistleri savunmak için Byron'un hizmetçisinin yaptığı konuşmanın performansından dolayı Tom Smith'e (nam-ı diğer "Bilinmesi Tehlikeli'ye") teşekkür ederim.

BROŞÜR HAKKINDA |

Makine Kırıcılık, Romantizm ve 1811-12 Yıllarından Ortak Olanlar: Ned Ludd¹ ve Queen Mab² broşürü, Peter Linebaugh'un "kaybedilmiş davaların yeri" diye nitelenen Birkbeck'te düzenlenen "Ludistler, Tanrının Lütfunu Kabul Etmeyenler" başlıklı bir konferansta 1811'de dokumacıların isyanının iki yüzüncü yıldönümünü anarak yaptığı konuşmadan esinlenmiştir. Tarihçiler, deneyimli eylemciler ve günümüzün bazı genç antagonistleri, E. P. Thompson'un *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* adlı kitabının meşhur önsözünde dile getirdiği, Ludistleri "Tanrının Lütfunu Kabul Etmekten" kurtarmak yönündeki

-
- 1 1770'lerden sonra yaşadığı düşünülen ve endüstriyel kapitalizme karşı dokuma tezgâhlarını kırarak mücadele eden dokuma işçisi. Daha sonra 1800'lerin başında makine kırıcılar olarak bilinen Luddistler adlarını bu karakterden almışlardır (y.n.).
 - 2 İngiliz edebiyatında, Shakespear'e'nin *Romeo ve Juliet* oyununda gönderme yaptığı bir masal kahramanı.

iddialı arzusu düşünmek ve gün boyu doğrudan eylem taktiklerinin çağdaş örnekleri - nükleer karşıtı mücadeleler, çevreciler, yol kapatanlar, GDO karşıtları- üzerine tartışmak için bir araya toplandı. Konferansın kapanış oturumunda T. J. Clark, modernitenin kendisine, gelecekteki yönelimine ve ona karşı direnme tarzlarına işaret etti.

Yıllarını arşivde geçmişe bakarak harcayan Edward Thompson, bir umutsuzluk anında, İngiliz toplumsal tarihi hakkında yaptığı çalışmanın kısıtlı ve önemsiz olduğunu hisseder: "Yirminci yüzyılın son emperyal yanılsamalarının da gözden kaybolmasıyla birlikte, Avrupa'nın kıyısındaki küçük bir adanın tarihi ve kültürüyle meşgul olmak, narsisizm suçlamasına açık bir şey haline geldi." Ama artık değil. *Makine Kırıcılık, Romantizm ve 1811-12 Yıllarındaki Birkaç Ortak Olan: Ned Ludd ve Queen Mab*. E.P. Thompson'u dar görüşlü narsizm suçlamasından ve Ludistleri de geçmişte kalmış ilgisiz bir konu olma suçlamasından kurtarır. Linebaugh'un adlandırdığı üzere Ludd miti ve Mab ruhu, kâr için makineleşmeye ve küresel çitlemeye karşı harekete geçen sanatçılardan ve ortak olanı savunanlardan oluşan bir dünyada imgesel yerel savunma hatlarıdır.

Ne yazık ki, "makine sorunu" (veya bugün adlandırdığımız üzere "teknoloji" problemi) tarihçisi ve *Progress without People: In Defense Luddism* adlı kitabın yazarı olan David Noble, korkusuzluğu, eleştirel ruhu ve üretici güçlerle onların insanlık tarihindeki rolü hakkındaki engin bilgisiyle Bloomsbury'de düzenlenecek konferanslara katılmayı kabul ettikten hemen sonra hayatını kaybetti. Bu broşür David'in anısına adanmıştır.

**Ludd'dan Başka
Hiçbir Generalin
Fakirlere Faydası Olmaz
Anonim, 1811-12**

I

Ekonomik bir terim olan *sabit sermaye*, ücretli ve ücretsiz işçi sınıfı veya istihdam edilen ve edilmeyen emek gücünü ifade etmek için kullanılan bir terim olan *değişken sermayenin* sömürülmesinin araçları olarak doğal kaynakları ve makineleri veya Doğa ve Teknolojiyi belirtir.

Emek gücü kendisini halkın gücü olarak ifade ettiğinde, kendisini aşağılayan makinelere saldırdığında ve yeryüzünün sorumluluğunu aldığı anda kapitalist sistem çökmeye başlar. Bunu demokrasi ya da halkın egemenliği adına veya insanlık onuru ve hayatta kalmak adına yapabiliriz. Bugün ikisi de gereklidir. 2011'de meydana gelen deprem, tsunami, kasırga ve yangın gibi doğal afetler, küresel ısınma ve nükleer sızma gibi yapay felaketlerden ayrılamaz.

Kahire'deki halk ayaklanması, Tahrir Meydanı'nda ortak olanlar, ezilenlerin hiçbir zaman sahip olmadıkları haklar için mücadele etme umutlarını yükseltmiştir. Wisconsin ve Madison'da işçiler, kaybetmek üzere oldukları haklar için mücadele ederek hükümet binasını ele geçirmişlerdir. Fukushima felaketi, tüm dünyayı şoke etmiştir. Wall Street İşgali, sistemi en soyut (bankalar) ve ayrıcalıklı (özel mülkiyet) yerinden yakalamış, ayaklarını yere bastırmış ve böylece ortak olanda bugünkü geleceği önceden haber vermiştir.

Bugün herkes, teknolojinin bizi bir çıkmaza sürüklediğini biliyor; yine iki yüz yıl önce yeryüzü ile gökyüzünün kargaşa içinde olduğu ve halk "Ned Ludd" adına makineleri kırmak için adalet çekicini eline aldığı anda, ortak alanlar genelde bilinmiyor olmasına rağmen, bugün artık herkes, her şeye küresel olarak bakılması gerektiğini biliyor. Endüstriyel sistemin kökeni, kendi ölümünün tohumunu içinde taşır; yeter ki biz, iki yüz yıl önce destansı biçimde ortaya çıkan çekiçlerimize ve hayal gücümüze başvuralım.

1811 yılında birçok insan kozmik güçlerin işbaşında olduğunu düşünmüştü. O yılın büyük bir kısmında, 260 gün boyunca, büyük bir kuyruklu yıldız görünmüştü; bu yıldız ilk kez Mart ayında ortaya çıktı, Ekim ayında en görünür haline ulaştı ve Ocak 1812'de kayboldu. Kuyruğu 25 derece uzunlukta idi. Ortaya çıkışı tüm dünyada bir kehanet olarak yorumlanmıştı.

5 Temmuz 1811, Venezüela'da Bağımsızlık Günü'dür. Bağımsızlığın önderleri Francisco de Miranda ve Simon Bolivar'dı. 1812'nin Mart ayında büyük, yıkıcı bir deprem oldu. Bolivar, "Eğer doğa bize karşı gelir-

se, ona karşı savaşıp bize itaat etmesini sağlarız” dedi. Burjuva devriminin liderleri, doğayı fethetmeye hazırды.

16 Aralık 1811 tarihinde korkunç bir deprem, Mississippi Nehri vadisinin zeminini salladı ve Ocak, Şubat aylarında başka depremler oldu. Deprem, Kentucky’de bir köleyi baltayla öldürüp vücudunu parçalayan ve parçalarını yakmaya çalışan Thomas Jefferson’un yeğenlerinin işlediği cinayetin çözülmesine yol açmıştı. Katil cesedin parçalarını yakmaya çalışırken deprem bacayı yıkıp ateşi söndürmüş ve ceset parçalarını insanlara görünür kılmıştı.¹ Amerika’nın güneyinde yaşayan yerli halk Creekler arasında, Kızıl Sopa kâhinleri, genç savaşçıların Tecumseh’in peşinden gitmesini desteklemiş ve onun kardeşi Tenskatawa, gelen depremi memnuniyetle karşılamıştı.

Bu arada İngiltere’de Anna Laetitia Barbauld, *Eighteen Hundred and Eleven [Bin Sekiz Yüz On Bir]* adında bir şiir kitabı yayımladı. Genellikle çocukların okumasına yardımcı olmak için büyük harfleri ve geniş kenar boşluklarını kullanan ilk kişi olarak bilinen yazar, tarihi, kendisine kâhince bir güç sağlayan, biri kronolojik diğeri coğrafi iki bakış açısından okumuştur. Savaş, kıtlık, yağma ve hastalık, felaketlerin ve yer altı güçlerinin püskürmesini beraberinde getirmiştir. Yazar, “Deprem sarsıntısında olduğu gibi, burada da yıkım vardır” diye uyarıda bulunmuştur.

1878’de Frank Peel, Ludistlerin gerçek anılarından oluşan ilk basılı eseri yayımlamıştır. İlk sayfada kuyruk-

1 Bu suça dikkat çektiği için Jesse Olavasky’e müteşekkirim. Bkz. Marion B Lucas, *A History of Blacks in Kentucky: From Slavery to Segregation, 1760-1891*, (Lexington, KY: The Kentucky Historical Society, 1992), 47-48.

bu yıldızı "alevli bir kılıçla" kıyaslamıştır.² Ludistlerden yalnızca birkaç yıl önce William Blake makineleşmiş fabrikaya karşı bir ilahi yazmıştır; "bu karanlık Şeytan Değirmenleri'nde şöyle ant içmiştir:

*Ne zihinsel Mücadeleden Vazgeçerim
Ne de elimde uyuyan Kılıcımdan.
İngiltere'nin yeşil, şirin topraklarında
Kudüs'ü kurana dek*

Uyuyan kılıç uyanmış mıydı? Ned Ludd'un takipçileri, tıpkı gökyüzündeki kuyruklu yıldız gibi, ellerinde evrensel adaleti mi tutuyorlardı? Eğer öyleyse, Blake'in hayal ettiği gibi değildi, zira çatışma ve bölünmelerin şehri olan Kudüs artık Protestan milenyumun eşitlikçi ütopyası değil. Bu heyecan verici ve güzel ilahi, artık Protestan milliyetçi değil ekolojik bir mısra ile son bulmalıdır:

*Ne zihinsel Mücadeleden Vazgeçerim
Ne de elimde uyuyan Kılıcımdan.
Kavrulmuş topraklarımızı yeşertmek ve sulamak için
Ortak olanları işgal edene dek*

Ludistlerin ortaklaşa yaşam adına yürüttüğü doğrudan eylemlerin ikinci yüzyılında, yerkürenin altındaki kitonik güçler ve onun üstündeki kozmik manzara, makineye karşı isyana eşlik etmiştir. Romantik şairler bu ilişkiye iki şekilde cevap verdiler. Önce görüş alanımızı yerelden devrimci evrene doğru genişlettiler. İkinci olarak da, makine kırılcılığını ortak olanları savunmanın bir aracı olarak görmeyi mümkün kıldılar.

² Frank Peel, *The Risings of Luddites*, 4. Basım. E.P. Thompson'un önsözüyle (Londra, Cass, 1968), 1.

II.

Ludistler, kendilerine mitolojik bir isim olan, Ned Ludd veya Kaptan Ludd'un ismini vererek Kuzey İngiltere'de kendilerini geçmişin ya da diğer ülkelerin alet kırıcılarından farklılaştıran makine kırıcılardı. Ludistler, İngiliz tekstil sektörünün üç alanında faaldi: i) yün kırkma ve eğirme makinesiyle tehdit edilen kırkıcıların (yün kıran veya elbiselerin üzerindeki havları temizleyen kişiler) yaşadığı Yorkshire, ii) örgü makinesiyle fazlalık haline getirilen çorapçıların (çorap örenlerin) yaşadığı Nottinghamshire ve orta eyaletlerin komşu kısımları ve iii) el dokuma tezgâhına buharlı motor uygulaması sebebiyle işini kaybeden pamuklu dokumacıların bulunduğu Lancashire. Bu alana "Ludist üçgeni" deniyordu. Başlıca Ludist direnişi 1811 ve 1812 yıllarında gerçekleşti.

Hem makine kırıcılığının genel taktiğine hem de onun bilinen en ünlü vakası Ludizme aslında E. J. Hobsbawm'ın ifadesini kullanarak "isyan yoluyla toplu sözleşme" denebilirdi; ancak bundan fazlası vardı.³ E.P. Thompson, *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* (1963) adlı kitabında şöyle yazmıştı: "Zavallı çorapçıyı, Ludist kumaşçıyı, 'modası geçmiş' el tezgâhı dokumacısını, 'ütopyacı' zanaatkârı ve hatta Joanna Soutcott'ın aldatılmış müridini gelecek nesillerin muazzam lütfuna erdirmeye çabalıyorum." İlk üç figür (çorapçılar, kumaşçılar, dokumacılar) Ludizmin ortaya çıktığı üç bölgeye ve onları işlerinden eden üç makineye karşılık gelen üç el zanaatıdır. Thompson'a göre, verdiği bu beş örnekten üçü,

3 E.J. Hobsbawm, *Labouring Men: Studies in the History of Labour* (Basic Books, 1964).

George Walker'ın Yorkshire Kostümü (1814), Ludiamin gizli kopyasını gösterir. Birinci aşama: kadın ve çocuklardan oluşan bir topluluk ortak alanda tarakotu toplarken.

İkinci aşama: erkekler kumaşların üzerindeki havları temizlerken, erkek çocuk tarakların üzerindeki havları ustalıkla temizliyor.

Üçüncü aşama: Oldukça yakışıklı dört kırkıcı, patron elinde sopasıyla belli etmeden onları izlerken, zaman geçiriyorlar.

kendileri ile çalışan halkın tamamını oluşturan sınıf arasında özdeşlik olduğunu ileri süren makine kırıcılarıydı. Kronolojik açıdan belli bir taktiğin prefigüratif gücü, bir mit olarak ifade edilmiştir ve mitler ortaya çıktıkları zaman ve yerin ötesine geçtiğinden, Ned Ludd çekicini yüzyıllar sonra da savurmaya devam etmektedir.

Böyle mitolojik figürler, tıpkı *Macbeth*'teki oda hizmetkârı gibi, tarihin kapılarını aşağıdan açarlar. İngiliz tarihi bu figürlerle doludur – Robin Hood, Piers Plughman, Lady Skimmington, Kaptan Swing gibi. İrlanda tarihinde de benzer figürler ortaya çıkar, özellikle 1811-12 tarihleri arasında. Bu yıllarda Kaptan Knockabout veya Kaptan Rock, tanrının yeryüzündeki suretine dönüşerek insanların yoksun kaldığı adaleti dağıtan anonim ve koruyucu Ned Ludd karakteri ile birleştirilir.

Dünya çitleniyor, yaşamın önü kesiliyor, insanlar hapsediliyordu. İngiliz Jakoben John Thelwall, 1795 yılında devlet tarafından susturulmadan önce, "çitleme sistemini" şu şekilde tanımlıyordu: "Yoksulların tüm mülklerinin, haklarının ve varlıklarının zenginler tarafından tekelleştirildiği bir çitleme sistemi."⁴

Haliyle çitleme sistemi, çitlemenin metalaştırma olduğu toprağa uygulanmıştı. 1790 yılında 25 tane ve 1811 yılındaysa 133 tane Meclis Çitleme Kanunu vardı. İngiltere tel örgülerin, taş duvarların, hendeklerin ve çitlerin ülkesi olmaya başladı. *Eighteen Hundred and Eleven*'da yazan Barbauld'a göre "ekili tarlalar çok sıkı

4 Report on the State of Popular Opinion and Causes of the Increase of Democratic Principles, *The Tribune* 28 (Eylül 1975).

bağları ayırır.” Sonuç olarak bir tarafta yüksek toprak rantları ve Jane Austen, diğer tarafta ise mülksüzlük, açlık ve Northamptonshire tarla işçisi ve komünlerin şairi John Clare vardı. Şöyle diyordu Clare, “alçak çitleme sistemi geldi ve beni/ kiliseye ait bir köle yaptı.”

Hane halkı, çitleme sisteminin parçası haline geldi. Cinsiyetler, iki alan doktrinine göre ayrıldı; kadınlar için özel alan ve erkekler için kamusal alan. Linda Colley “evin sınırları, kadının krallığının hudut çizgileriydi” diye yazar. Eş olarak kadınların artık yasal bir kişiliği ya da varlığı yoktu.⁵ Doğurganlığın artırılması, imparatorluk için savaşta ölecek askerler yetiştirmeyi amaçlıyordu. “Nüfus patlaması” kısmen bu doğurganlığın veya gebeliğin bir sonucuydu.

Atölyelerin yerini fabrikalar aldıkça, zanaatta ve el işlerindeki işbölümü, zanaatkârlara çitleme sisteminin bir parçası olma olanağı sağladı. Adam Smith’in *Ulusların Zenginliği* kitabında bunun sonucunda yaşanabilecek insanlıktan çıkma durumu şöyle öngörülmektedir: “İşbölümünün artması ve büyük halk kitlesinin ... istihdam edilmesi, genellikle çok basit bir ya da iki faaliyetle sınırlandırılır. Bütün yaşamını birkaç basit faaliyeti yerine getirmek için harcayan insanlar ... genellikle o kadar ahmak ve cahil hale gelir ki insan denilen varlık olmaktan çıkarlar.”⁶

5 Linda Colley, *Britons*, 239, 256 (“Büyük Britanya’da kadınlar tahakküm altına alınmış ve hapsedilmişti. Fakat en azından güvendeydiler.”).

6 Adam Smith, *The Wealth of Nations* (1776), Kitap V, kısım 1, baskı Edwin Seligman, iki cilt, (Londra: Dent, 1958), s. 264 [*Ulusların Zenginliği*, 1. Cilt, çev. A. Yunus, M. Bakırcı, Alan Yayıncılık (1985); 2. Cilt, çev. M. Tanju Akad, Alan Yayıncılık (2002)].

Taşıma ve ulaşım altyapısı da çitleme sisteminden nasibini aldı. Nehirlerin yönü kanallarla değiştirildi ve yüksek rıhtım duvarları Liverpool'dan Londra'ya kadar uzanan liman trafiği kapatıldı. Sonuç kriminalleşme oldu. Ceza sistemi açısından, devasa granit duvarlarla inşa edilen büyük hapishaneler dönemi başladı. Ludistleri savunan Lord Byron, meclis üyelerine şöyle soruyordu, "Tüm ülkeyi kendi hapishanelerine mahkûm edebilir misiniz?"

Savaşın kendisi, çitleme sistemini destekledi. Konaklama yerlerinin kışla ile değiştirilmesi sayesinde askerler sivil nüfustan ayrıldı. 1799 yılı ile 1815'teki savaşın sonu arasında iki yüzden fazla kışla inşa edildi. Hindistan'da dendiği gibi, "Moğollar cami ve türbe yaptıysa, İngilizler de hapishane ve kışla yapmıştır."⁷ Hatta "Albion's fatal tree"⁸ veya mahkûmların Londra şehrinde Tyburn darağacına giden üç millik geçit töreni, Newgate hapishanesinde çitlemeye tabi kılındı.

Kültürel ifadelerde de çeşitli çitleme türleri bulabilirsiniz; sözlüklerde ve dilbilgisi kurallarında, basında ve konuşmada sansür uygulamaları, yaşamının geri kalanını kekemelere "hitabeti" öğretmeye harcayan Thelwall'un susturulması gibi. Thomas Spence, imla reformuyla Thelwall'un bu yöntemini kullanarak savaşmaya kalkıştı, fakat faydasızdı. Sonuç, üst sınıf ile halk arasındaki sosyal ve kültürel ayrımcılığı destekledi. Gerçekte ise, "ortak olan" kelimesi bir hakaret haline geldi.

El zanaatlarının çitlenmesi, yerel tüccarlar sistemi ile başladı. Bu sistemde yerel tüccarlar zanaatkârlara

⁷ C.A. Bayly, *Imperial Meridian: This British Empire and the World, 1780-1830* (Londra: Longman, 1989), 129.

⁸ İngiltere'nin en eski adı olan Albion'un kullanıldığı bu terim, "İngiltere'nin darağacı" anlamına gelmektedir (y.n.)

hammadde sağlıyor ve zanaatkârlar bahçede, tarlada ve **dokuma** tezgâhındaki iş döngüsünün endüstriyel açıdan birbirinin içine geçtiği yer olan evde çalışıyordu. Daha sonra manüfaktür üretim veya bağımsız atölye üretimi, tüm işçileri bir araya topladı. Fabrikalar, bu sisteme makineleri ve enerjiyi ekledi. Çitleme, sanayinin tarımdan, fabrikanın topraktan ayrılmasına dayanır. Bu iki süreç birlikte yürütülmüş ve çitleme ikisini de yok etmiştir.

Bu çitlemeler dünya savaşı ve topyekûn savaş döneminde gerçekleşmiştir. Tolstoy'un daha sonra *Savaş ve Barış* adlı eserinde diyeceği gibi, 1811-12 yıllarında "insan aklına ve insan doğasına aykırı bir olay gerçekleşti. Milyonlarca insan, birbirlerine karşı, tüm yüzyıllar boyunca dünyanın bütün hukuk mahkemelerinin yıllıklarında kaydedilenden daha fazla suç, dolandırıcılık, hainlik, hırsızlık, sahtecilik, kalpazanlık, soygunculuk, kundakçılık ve cinayet işlemiştir; fakat bu suçları işleyenler o dönemde bunları suç olarak görmemiştir."⁹ Britanya'ya göre bu durum, özgürlük, eşitlik, kardeşliğe karşı yürütülen uzun süreli karşı devrimin yeni bir aşaması ve Atlantik, Hindistan ve Pasifik okyanuslarının ticaretini kontrol etmek için bir fırsattı. Britanya'nın savaş ekonomisi ve yine Britanya'nın sanayileşmesi el ele gitmiştir: fabrika dumanı ile top dumanı, talihsiz askerlerin ağlaması ile yetimlerin ağlaması, büyük servetler ile savaş ganimetleri, savaş ile makine, politik olarak askeri-sana-yi komplekse dönüşmüştür.

Amerikalılar hâlâ spor müsabakalarından önce "roketlerin kızıl ışığına" gönderme yapan bir milli marş söylerler. 1812 savaşında Baltimore'daki McHenry Kalesi'nde

9 Dokuzuncu kitabın başında.

roketler fırlatılmıştı. 1799'da Seringapatam savaşında Hindistan'da ortaya çıkan ve 1802 ayaklanmasında Robert Emmet'in üzerinde dikkatlice çalıştığı roket sistemi, o zamanın en gelişmiş askeri teknolojisiydi. Bu topyekûn savaş sırasında yüz binlerce asker, İrlanda çayırlarında ya da Arjantin bozkırlarında beslenen büyükbaş hayvanların derilerinden yapılan botları giymiştir. Bu örgünün iplerinden birini çeken tarihçilerin, dönemin zulüm ve suçlarını açığa çıkardığını görebilirsiniz, fakat daha dikkatli bakarsanız, elimize yapışan başka bir hikâyenin olduğunu da görürsünüz. Bu hikâye, korunmanın, direnişin, yabancılara yönelik iyiliğin, sofrada fazladan bir sandalyenin hikâyesidir. Bu, ortak olanın hikâyesidir ve elbette Ludistlerle ilgilidir.

E. J. Hobsbawm'ın kırk yıl önceki makalesi gibi David Noble'ın "In Defense of Luddism [Ludizmi Savunurken]" (1993) kitabı da "üretim noktasında" güç kullanımından kaynaklanan dayanışmaya vurgu yapar.¹⁰ Hobsbawm, "Etkili bir sendikalizmin temeli olan dayanışma geleceğini öğrenmek zaman alır" diye yazar ve bunun en iyi yolu, makine kırarak ya da "Ludizme geri dönerek" üretimi durma noktasına getirmektir. Noble'nin yaşadığı yirminci yüzyılın sonlarında sendikalar, otomasyon uygulamasının getirilmesi için işbirliği yapıyordu. Kapitalizmin sürekliliği, teknolojik değişimin kaçınılmazlığına bağlı olduğundan, Noble bizi Ned Ludd hareketini tekrarlayarak miras aldığımız isyancı gücümüzü yeniden kazanmaya çağırır. Ancak "üretim noktasından" daha fazlası söz konusudur. Bu nokta, yeniden üretime veya üreticiler topluluğuna dayanır.

10 David Noble, *Progress without People: In Defense of Luddism* (Chicago: Charles H. Kerr Publishing Co., 1993).

"Topluluğun" yıkılmasından bahsederken, bu karmaşık ve birbiriyle akraba modellerden, denklik biçimlerinden ve ortak olanda mevcut alışkanlıklardan oluşan karmaşık bütünü akılimızda tutmalıyız. Topluluğun maddi bir temeli vardır; ortak olanı birlikte oluştururlar. Her iki durumda da toprak ve aletler (alınıp satılabilir) birer meta haline gelmiş ve metalar (emek sömürüsünü artırmanın somut aracı olan) sabit sermaye halini almıştır. Böylece mülksüzleştirme (x) ve sömürü (x^1) kapitalimizin ayrı aşamaları, $x + x^1$, olarak değil, fakat x^2 olarak birbiri üzerinde aynı anda işleyen güçlendirici bir dinamığa dönüşmüştür. Ortak olandan mülksüzleştirilme ve emeğin makineleştirilmesi, birbirini besleyerek birlikte işlemiştir.

III.

İrlanda örneğini ele alarak "ortak olan"ı tanımlayabiliriz – İrlanda, coğrafi açıdan İngiltere'ye çok yakın, fakat başka yönlerden son derece uzaktır. William Carleton, kendisine Yunan ve Roma klasiklerini öğretmesi için bir öğretmen aramak üzere, 1811 yılında Ulster'den Munster'a doğru yola çıkmıştır. İster zengin ister fakir olsunlar bütün İrlandalılar, klasik öğrenime büyük saygı duymuşlardır. "Eğitim almak için istekli görünenlere karşı öyle bir saygı vardı ki, ... durup konakladığım yol kenarındaki misafirhanelerde yatak veya yemek için çeyrek kuruş bile ödetmiyorlardı." Sonunda, erkek kardeşi Portekizli eşiyle birlikte İber Yarımadası'ndan yeni dönmüş bir öğretmen buldu. Onlar patates yiyorlardı.

Ne var ki, İngiliz Ordusu Yarımada'da ekmek yiyordu. Ordu, Mısır buğdaylarının boşaltıldığı Malta'dan ta-

hıl getirtiyordu. Bu durum, uluslararası tahıl ticaretinde büyük bir değişiklikti. Mehmet Ali Paşa, Mart 1811'de Kahire'deki Memlûk yönetimini bozguna uğrattı ve iktidarı ele geçirdi; bu da Mısır'daki iktidarı merkezileştirme yönünde atılan ilk adımdı. İkinci adım ise tahıl ihracatını, İngiliz Ordusu'nun ihtiyaçlarını karşılamak için İngiliz Donanması tarafından korunan deniz ticareti aracılığıyla Osmanlı pazarından uzağa yönlendirmektir.¹¹ Ancak, "iksel birikimin" diğer özellikleri başlamıştı: hayır kurumlarına ve dini sebeplerle bağışlanan topraklara el konulması, vergilerin ve öşürün merkezileştirilmesi, toprakların özelleştirilmesi, sulama angaryalarının veya kanallarda zorunlu çalıştırılmanın güçlendirilmesi. Mısır'ın üst kesiminde topraklar "ortak olarak sahipleniliyor ve yıllık temelde bireysel çiftçilere veriliyordu", fakat aşağı Mısır'ın verimli deltalarında sınırlar kolaylıkla konulabiliyordu.¹²

Dolayısıyla Mısır'da şöyle bir değişim yaşandı: geçimlik tarımın kısıtlanmasına ve ortaklaşa tarımsal üretim biçimlerinin ortadan kalkmasına yol açan yeni ve daha büyük bir tahıl piyasasının oluşturulması. Bu değişiklikler İber Yarımadası'nda orduları beslemeye yardım etmesine rağmen, kış aylarında yaşanan kıtlıkta İngiltere'deki aç mideleri beslemeye yetmiyordu. 1813 yılında asılacak olan Yorkshire'lı Ludist George Mellor, İngiltere'nin Mısır seferine katılmış eski bir askerdi.

11 Mehmet Ali Paşa'nın devlet destekli pamuk lifi sanayisi 1821 yılına kadar başlamamıştı. Afaf Lutfi Al-Sayyid Marsot, *Egypt in the Reign of Muhammad Ali* (Cambridge: Cambridge University Press), 145, ve Henry Dodwell, *The founder of Modern Egypt: A Study of Muhammad Ali* (Cambridge: Cambridge University Press, 1931), 32.

12 Alan Richards, *Egypt's Agricultural Development, 1800-1980: Technical and Social Change* (Boulder, CO: Westview Press, 1982), 12.

Kıtlığa verilen yanıt, İngiltere’de ahlaki ekonomi-
nin yenilenmesi ve İrlanda’da ise aşar vergisi, öşür ver-
gisi, diğer vergilere ve yüksek toprak fiyatlarına karşı
“toprak tecavüzlerinin” kararlılıkla sürdürülmesi oldu.
Toprakların büyük kısmı büyükbaş hayvanların otlama-
masına ayrıldığı için insanlara yiyecek yetiştirmek için
toprak kalmadı; insanlar yiyecek için gerekli topraklara
yalnızca kiralama sistemiyle ulaşabiliyordu ve bu sis-
temde insanlar kirası emekle ödenen, ekimden hasat
zamanına kadar olacak şekilde yaklaşık iki dönümlük
bir arazi veya patates tarlası kiralayabiliyordu. Tüm
bunlar, gelişkin bir yasal alt kültürün ya da “devletin
temsil ettiğinden oldukça farklı açık bir kanunname
anlayışı”nın koşullarıydı. Rockites¹³ topluluğu, Sarayın
ve mahkemenin yönettiği kanuna karşı bu yasal alt kül-
türü savunmuştur.

Aşağıda Ludistlerin aktif olduğu 1811 ve 1812
yıllarında İrlandalılar tarafından yazılmış birkaç
anonim mektup örneği bulunmaktadır. Wexford ya-
kınlarında, Ardcolm’dan bir papaza yazılan mektupta
“İlahiyat okuması ve özellikle iyi para ödendiği için
zulüm etmemesi” tavsiye ediliyordu. Bir başka mek-
tupta şöyle bir uyarı dile getiriliyordu: “Zulümde ısrar
eden kimseye idamdan başka ceza verilmesin.” Bir
üçüncüsü, Down limanından kalkan patates yüklü
bir geminin sahibine gemisinin “zorba yönetimin bo-
yunduruğu altında zincirlenmiş yatan fakir, sefil köy-
lüler” adına, Kaptan Slasher veya Kaptan Firebrand
tarafından ziyaret edilebileceği uyarısını yapıyordu.

13 1822 yılında İrlanda’da İngiliz toprak beylerine ve toprak
yasalarına karşı ayaklanan topluluk. Topluluğun ismi kendilerine
lider olarak seçtikleri “Captain Rock”tan gelir (y.n.).

Kaptan Knockabout, ziyaret edip kiraların düşmesine sebep olabilirdi.¹⁴

William Carleton, Vergilius'un *Aeneis adlı* eserinin dördüncü kitabı üzerine çalışırken ve Defoe'nun *History of the Devil* kitabını hayranlıkla okurken, yeşil çimler üzerinde bir düğün dansının anlatıldığı pasajlara rastladı; bu pasajlarda kaçak viskinin etkisinde, kırmızı saçlı, "pazarda veya fuarlarda sık sık kavgaya karışan" ve eline Katolik dua kitabı tutuşturulan bir adam tasvir ediliyordu. Bu adama İrlanda'nın bağımsızlığına sadık kalacağına, Orangemen'lere¹⁵ karşı savunmada karşılıklılık ilkesini koruyacağına ve mahkemelerle işbirliği yapmayacağına dair sözler ve işaretler içeren Ribbonman¹⁶ yemini ettiriliyordu.¹⁷ Bu tasvir, daha eski ve ortaklaşa bir toprak ve emek ekonomisiyle bağlantıları olan İrlanda Katolik "yeraltının" bir kısmını oluşturuyordu.

IV.

İrlanda örneğini incelerken, tesadüfen, İrlanda konukseverliğiyle desteklenen bilgiye dair ortaklıklar ve Yukarı Nil ile Nil deltasında yer alan çok eski tarımsal ortaklıkları da içeren birkaç ortak olan örneğine rastladık. Topluluk ve ortak olan kavramları Ludistler için merkezi önem taşıyordu.

14 Stephen Randoloh Gibbons, *Captain Rock, Night Errant: The Threatening Letters of Pre-Famine Ireland, 1801-1845* (Dublin: Four Courts Press, 2004), 59, 60.

15 On dokuzuncu yüzyılda Orange Düzeni'ni destekleyen Protestan grup (y.n.).

16 On dokuzuncu yüzyılda Orange Düzeni'ne karşı çıkan ve direnen İrlandalı Katolik gruba verilen ad (y.n.).

17 *The Autobiography of William Carleton* (Londra: Macgibbon & Kee, 1968).

Avam Kamarası, Ortak olana zarar veren tüm makineleri azaltmak için bir Kanun çıkarana ve böylece Tezgâh Kırıcıların asılmasını iptal edene [kadar] silahlarımızı asla bırakmayacağız. Fakat bizler, işe yaramayan dilekçelerle değil, kavgayla gelmeliyiz.

Islahatçılar Ordusunun Generali tarafından imzalanmıştır

Ned Ludd Clerk

Yaşasın Islahatçılar. Amin

Yukarıdaki alıntı, Yorkshire, Hill End'de bir kırkma makinesi sahibi olan Bay Smith'e gönderilen uzun bir mektubun sonuç bölümüydü ve 9 Mart 1812'de halka açıklanmıştı. Mektup, sadece Huddersfield'de 2.782 insanın makineleri yok etmek ve makine sahiplerinin binalarını yakmak için hazır beklediği konusunda uyarı yapıyordu. Dahası, Islahatçılar ordusu sadece Manchester, Halifax, Sheffield, Bradford ve Oldham'dan gelenlerden oluşmuyordu, aynı zamanda Glasgow'daki dokumacılar da bu gruba katılmaya hazırdı; kısaca "İrlanda'daki Papacılar [Katolikler] Adam oluyordu." Bunun yanı sıra, "şimdiye dek var olmuş en çürümüş, en kötü ve en zorba devletin boyunduruğunu fırlatıp atmak için Fransa İmparatoru'nun yardımlarınızı bekliyoruz"¹⁸ deniyordu.

18 Kevin Binfield (der.), *Writings of the Luddites* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2004), 209-11. Ludistler hakkında bildiklerim Thompson'un *The Making of the English Working Class*, 1963 [*İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*, çev. Uygur Kocabaşoğlu, Birikim Yayınları, 2004] ve Kirkpatrick Sale'in *Rebels Against the Future: The Luddites and Their War on the Industrial Revolution: Lessons for the Computer Age* (New York: Addison-Wesley, 1995) kitaplarıyla başladıysa da; günümüz yerel tarih çalışmaları bilgi alanımızı genişletmektedir. Kartrina Navickas, "Luddism, Incendiarism and the Defence of Rural 'Task-Scapes' in 1812",

1798 yılındaki İrlanda ayaklanmasının yenilgiye uğramasının ve sonrasında gelen Birlik Kanunu (1801), Despard komplosu (1802) ve Emmet ayaklanması (1802) gibi şokların ardından, binlerce İrlandalı göçmen Lancashire'da ve West Ridding of Yorkshire'da iş bulmak için, ki bu çok düşük bir ihtimaldi, kaçtılar. Bu durum tekstil fabrikaları için son derece önemli bir göç hareketiydi ve bu fabrikalarda çalışan eğirme işçileri 1811 yılında kırsal kesim ile şehirler arasında eşit ücret talep ederek greve gitti. Bu grev sonunda otuz bin kişi işten atıldı ve işçiler fabrikalara saldırdı. Grevciler iki üç yıl içinde yenilgiye uğramasına rağmen, kendisi çocukken Belfast'da bir bükümhanede çalışmaya başlayan Co. Donegal'den John Doherty, dönemin en başarılı işçi sendikası lideri olacaktı.¹⁹

Üst tabakanın o dönem hissettiği atmosfer, Charlotte Bronte'nin *Shirley* (1849) adlı romanında ve Emily Bronte'nin *Wuthering Heights* [Uğultulu Tepeler] (1847) adlı romanında tanımlanıyordu. *Uğultulu Tepeler* adlı romanın başlangıcında tasvir edilen boş manzara ve kaygı verici fırtınalı hava, Ötekiler'den (İrlandalı, Çingene, proleter) duyulan dehşeti ve korkuyu gösterir. Bu tasvir, Kuzeyli halk ay ışığında çalılıklarda askeri yer değiştirme talimleri yaparak iç savaşa hazırlandığı sırada, gerçekliğin üstü kapalı bir temsilidir.

Northern History 48, no.1 (Mart 2011), ikili ekonomi, tarım ve tekstil konusundaki bilgilerimizi derinleştirir.

19 R.G. Kirby ve A.E. Musson, *The Voice of the People: John Doherty, 1798-1854, Trade Unionists, Radical and Factory Reformer* (Manchester: Manchester University Press, 1975), 2, 14.

"Makine Ortak Olana zararlıdır." Bu yazıdaki temamızı ifade eden söz budur ve tüm insanlık dışı sonuçlarıyla makine ve çitlemenin karşısına yerleştirilen komünizm ve ortak olanın bir karışımını dile getirir.²⁰ Martin Luther King'in militarizm, ırkçılık ve materyalizm olarak adlandırdığı ve Milton'un Moloch, İblis ve Mammon olmak üzere şeytan olarak kişileştirdiği üç şer, dünyanın ortak olanları üzerine salınmıştı ve "ortak olana zararlı"ydı. Bu, yeryüzündeki cehennemdi.

Percy Bysshe Shelly, Mart 1811'de ateist olduğu için Oxford'tan atıldı ve eşitlikçi bir komün arayışla, önce İngiltere'nin kuzeyinde, Lanchashire ile Yorkshire'ın zorlu ekonomik koşullarını gözlemlediği, Lake District'in "soğuk ve güzel yayla meralarını" katedip ortak olanları araştırdığı ve sonra da 12 Şubat 1812 tarihinde gidip 4 Nisan'da ayrıldığı İrlanda'da politik bir müdahaleye katıldığı, yaşam boyu sürececek macerasına başladı. Shelley'in

geçirdiği şiirsel, politik ve felsefi değişiklikler, Ludistlerin yol açtığı karmaşanın doruk noktasında meydana geldi.

Ned Ludd'un ortak olan lehine yazdığı mektubunu gönderdiği sırada, İrlanda'daki politik hareketlilik sürecinden gelen Shelley, kamu binalarının duvarlarına yapıştırmak

Alfred Clint tarafından resmedilen Percy Shelley (1819).

20 W.B. Crump (ed.), *The Leeds Woollen Industry, 1780-1820* (Leeds: Thoresby Society, 1931), 229-30.

üzere otuz bir maddelik *Haklar Deklarasyonu* adlı bir broşür hazırlamıştı. Shelley bir kopyasını şişeye kapatıp Bristol Kanalı'na attı ve başka bir kopyasını da sıcak bir hava balonuyla "ilahi reçete" olarak gökyüzüne gönderdi. Bu, kaygısız bir ruhun tuhaf aristokrat hevesi miydi? Öyle, ama dahası var, yani, iletişim aracı olarak dalga ve rüzgâr. 1811 ilkbaharında Oxford'da Shelley, balon pilotu James Sadler'ın sıcak hava balonuyla inişine tanık oldu. İnsanın Afrika'ya uçabileceğini ve "neredeyse her kölenin kurtarılabilirliğini" düşündü. Bu düşünce, görüldüğü kadar abartılı değildi. 1812 yılında Sadler, sıcak hava balonuyla Dublin'den Liverpool'a uçmaya kalkıştı.²¹

Halk egemenliğini ve direniş hakkını beyan eden birinci ve ikinci maddelerden sonra, üçüncü maddede şu yazıyordu:

III. Devlet, hakları güvence altına almak için tasarlanmıştır. İnsanın hakları, özgürlük ve Doğanın ortaklığına eşit katılımdır.

Devletin işlevi, ortak olanda eşitliği güvenceye almaktır. Fakat bu nedir? Shelley bu "ortaklaşalık" kavramını kısmen detaylandırmıştır. Yirmi altıncı maddede tekellere, istifçiliğe veya yeryüzünün işgal edilmesine karşı gelerek aynı şeyi negatif yönden yapmış ve bu denge­sizliğin gerekçesinin kiliseden veya atalarından kaynaklanabileceğini tesadüfen öne sürmüştü.

XXVI. Cennetin, dünyanın şimdiye dek olduğu gibi ayrıcalıklı azınlığın ellerinde bir tekel olduğuna inananlar düşüncelerini yeniden gözden geçirse iyi olur; eğer

21 Richard Holmes, *The Age of Wonder: How the Romantic Generation Discovered the Beauty and Terror of Science* (New York: Pantheon, 2008), 157, 162.

bu düşüncenin rahiplerden veya büyükannelerinden geldiğini anlarırsa, bu düşünceyi reddetmekten daha iyi bir şey yapamazlar.

Yirmi sekizinci madde zenginlik ile yoksulluk arasındaki karşıtlığı ilişkilendirir.

XXVIII. Hiç kimsenin yararlanabileceğinden fazlasını tekeline alma hakkı yoktur; milyonlarca insan açlıktan ölürken, zenginlerin yoksullara verdikleri şeyler, kusursuz bir iyilik değil, kusurlu bir haktır.

Ludistlerin "ortaklık" kavramı ile Shelley'in "ortaklaşalık" kavramının, aynı dönemde çıkmış olmaları ve etimoloji dışında birbiriyle ne ilişkisi vardır? Bunlar sadece aynı zamana ait benzer kelimeler değildir: Bir taraftan politik ekonomi ve özelleştirmeye, diğer yandan komünizm ve ortak olana dair insani bir tartışmaya işaret ederler.

Komünizm politika alanına aitken, "ortak olan" ekonomi alanına mı aittir? Ortak kılma pratikleri yaygın, yazılmamış ve tanınmamışken, komünizm entelektüellerin ve ütopyacıların tasarladığı bir teori midir? Tabii ki Ludistler her ikisini; yani bir yanda İrlanda, Fransa ve 1790'ların devrimci geleneklerinin kesin etkisi altındaki devrimci bir isyan politikasını öte yandan da özelleştirme, makineleşme ve çitlemeyle tehdit edilen eski hakların ve geleneklerin yerel düzeyde savunmasını birleştirmişti. Ortak olan dediğimiz şey, sadece aritmetik biçimde eşit olarak belli parçalara bölünmesi gereken bir toplam mıdır? Ortak olanı, toplumsal olarak eşit biçimde bölüştürme sorunu olarak sunan görüş, büyük oranda hayalperestlerin ve entelektüellerin fikridir ve böyle

olunca da kinikler ve realistler tarafından hor görülür. Bu düşünce kesinlikle, Rousseau, Mably, Morelly veya Volney gibi *Aydınlanma filozofları* arasında görülür.

Ludd'un "ortaklık" kavramı ile Shelley'in "ortaklaşa-
lık" kavramı arasındaki fark, deneyim ile arzu arasındaki
fark olabilir. O zamanın İngiltere'sinde aralarındaki bağ-
lantı, her ne kadar 1811'de zayıf olsa da, Thomas Spence
tarafından etkin biçimde korunmuştur. Londralı politik
slogan yazarı, radikal ilahi şarkıcısı, tebeşirle sokaklara
yazı yazan biri ve "Adem'in mirastan mahrum bırakılan
evlatlarının ücretsiz avukatı" olan Spence, İngiliz komü-
nizminin örgüsünü "Milenyum, Yeni Kudüs veya gele-
ceğin Altın Çağı'nın simgesel tanımlarıyla" dokumuştur.
Shelley gibi o da, Volney'in *Ruins* kitabına ve Shelley'in
aksine, Eski Ahit jübilesine başvurmuştur. Shelley genel-
likle kaçak yaşamışken, Spence sıklıkla hapsedilmiştir.
Spence, 1797'deki Kraliyet Donanması'nın isyancıla-
rından, 1798 isyanındaki Birleşik İrlanda halkından ve
Amerika'daki yerli halkın direnişinden esinlenmiştir.
Onun gerçek adalet kavramı, toprak eşitliğine daya-
nıyordu ve bütün "planı" bunu gerçekleştirmektir. Bazı
"zenginlere Haciz" yaparak halkın üzerindeki baskının
son bulabileceğine inanıyordu. Malcolm Chase, Spence'i,
görüşleri az ve öz olmasına rağmen "devrimci radikaliz-
min en sofistike teorisyenlerinden birisi" olarak adlan-
dırır: Spence'in politik sözlerinden birisi görüşlerinin
tümünü özetler, "Ya Savaş ya Toprak."²²

1811 yılında Londra'da, Spence taraftarlarından
oluşan, serbest ve kolay bir şekilde mahallelerde top-

22 Malcolm Chase, *The People's Farm: English Radical Agrarianism, 1775-1840* (Londra: Breviary Stuff Publications, 2010), 46, 56, 59.

lantı yapan küçük bir topluluk oluşturuldu. Maurice Margarot, 1793'te ceza olarak sürüldüğü Avustralya'dan İngiltere'ye geri dönmüş ve topluluğa katılmıştı. Ayrıca "tüm büyük mülklere El Konulması ve Satılmasını" da savunmuştu. Shelley'in *Queen Mab* kitabını okuyarak Ortak olan davasına inanan Robert Charles Fair, Eylül 1814'te Thomas Spence'in cenazesine katılmıştı. E. P. Thompson, Yorkshire Ludistlerinin güçlü ve çok gezen karakterleri arasında Spence taraftarlarının bulunabileceğinin gayet mümkün olduğunu gördü.

Kırkıcıların barınağında gerçekleşen tartışmalarda kesinlikle bildiğimiz başka bir ütopyacı sosyalistin görüşleri de vardı. George Mellor, 1812'de Robert Owen'ın şu görüşlerini orada dinledi: "Toplumun tüm çatısı yerinden çıkmıştır, yeryüzündeki uluslar ve devletler tamamen yeniden biçimlendirilmelidir." Ludistler aç, köşeye kıştırılmış ve sefil olabilirler; bazıları inatla geleneksel, hatta Tudor yanlısı ekonomiye ait "ortak olan" anlayışına tutunmuş olabilir; yine de politik değişimin gerektirdiği entelektüel çalışmadan uzak olan veya politik değişime yardımcı olabilecek bilgilere önem vermeyen insanlar değildiler. Yeryüzündeki ulusların ve devletlerin yeniden biçimlendirilmesi gerektiği tezi, babası da (kendisi gibi) kırkıcı olan ve atölyede Yunanca sözlük derlemek için çoğu geceler yatmadan üzerinde oturacağı bir yatak bulunduran bir adam tarafından geliştirilmişti!²³ Tüm Ludistlerin ütopyacı sosyalizmi veya Yunancayı okuduklarını iddia etmiyorum, fakat bazıları bunu yaptı ve diğerleri de onları dinledi.

23 Peel, *Rising of the Luddites*, 14-15.

Shelley kuzeye yaptığı seyahat sırasında, insanlara acı çektiren yoksulluk, sömürü ve askeri baskı hakkında deneyim sahibi oldu. Zorlu ekonomik koşullar ve sağlamlaştırılan sınıf kimlikleri, 1790'larla kıyaslandığında yeniydi. 1811'in Noel Günü'nde, Shelley, söylediğine göre kendisini romantik olmaktan mantıklı olmaya yönelten *Political Justice* adlı kitabın yazarı William Godwin'e şöyle yazar: "Mevcut her türden kuruluştan nefret etmeme ve daha fazlasına sebep olan düşüncelere sürüklendim." Shelley "ezilenler, ezenlerden öfkeyle intikam aldığı" zaman fırtınasının patlak vereceğini öngörmektedir.²⁴ Bir mektubunda şöyle soruyordu: "Tebaasının iyiliği için gösterdiğim gayreti göz önüne alarak saygıdeğer Majeste beni konukevinde ağırlayacak ve ben hapishaneye girmeyecek miyim?" Shelley, sonunda *Queen Mab* adını alacak olan uzun bir şiir planlamaya başladı; bu şiiri Dublin'de yayımlayabileceğini düşünüyordu.

İngiltere'nin Kuzeyini terk etmeden önce, oğlu zorla orduya alınan dul bir kadın hakkında "Toplumun Mevcut Haliyle Hikâyesi" adlı gerçekçi, öyküleyici bir şiir yazdı,

Yedi yıl yaşadı bu zavallı kadın
Paylaşılmayan bir ıssızlıkta
Belki onu vahşi çölde görmüşsünüzdür
Odunlarının dağılan kalıntılarını toplarken.
İnsansanız eğer, orada ıstırapı öğrenmişsinizdir.

Bu tema ayrıca Wordsworth'un *Prelude* şiirinde de bulunur ve insan, o zamandan, George Orwell'ın, tamamen farklı bir ırktan olduklarını düşündüğü odun taşı-

²⁴ Shelley Holmes: *The pursuit* (New York: Dutton 1975), 98.

yan Faslı kadınları gözlemlediği 1939 yılına kadar çok az şeyin değişmiş olduğunu düşünebilir.²⁵ Adamlar kadınların arasından geçip gidiyor ve kadınlarla konuşmadıkları için odun kesme âdetini anlayamıyordu. Ortak olanı görmüyorlardı; ortak olanın, içinde insan ilişkilerinin bulunmadığı bir doğal kaynak olmadığını fark etmiyorlardı. Oysa dilin kendisi gibi, ortak olan da kullanılarak zenginleşir.

Kolonyal Atlantik, kısa bir balon yolculuğuna başlar. Shelley, *An Address to the Irish People* adlı eserini yazar. "Ah İrlanda! Sen, oğulları cömert ve cesur, kızları onurlu, açık yürekli ve adil olan okyanus zümrüdü; sen, yeşil kıyılarına özgürlük sembolünün dikildiğini görmek istediğim sanat adası – ateş bayrağı – dünyanın Özgürlük meşalesini yakacağı bir deniz feneri!" Şöyle yazıyordu: "İrlanda'nın durumunun fikirlerdeki büyük krizin bir parçasını oluşturduğunu düşünüyorum." "Alt sınıfların, ezenlerine onları daha ağır bir şekilde ezmesi için araçlar sunmak için yaşamlarını ve özgürlüklerini boşa harcamaları korkunçtur. Yoksulların, kendilerini ve ailelerini açlıktan ve soğuktan koruyabilecek vergileri ödemek zorunda olması korkunçtur; üstelik bunu kendi perişanlıkları ve sefaletleri için daha iyi araçlar bulmak için yapmak zorunda olmaları ise daha korkunçtur."²⁶

Şiirin başlığı, *Queen Mab*, önemlidir. Shelley, maneviyatın (geçmiş ve gelecek) dünya tarihine müdahale ettiğine ve edeceğine güçlü bir şekilde inanıyordu; Queen Mab böyle bir manevi ruhtu – uçabilen bir peri

25 George Orwell, *Essays* kitabında "Marrakech" bölümü.

26 David Lee Clark (ed.), *Shelley's Prose; or, The Trumpet of a Prophecy* (Albuquerque: University of New Mexico Press, 1954), 108, 122.

ve bir rüya çağırıcısı. Savaşın, baskının ve açlığın olduğu o zamanlarda Shelley, doğaüstüne başvurmuştur. Başka bir sebepten Mab'in yeryüzüyle güçlü bir ilişkisi vardır. İrlanda efsanelerinde en az sekizinci, dokuzuncu yüzyıllara kadar uzanan, sihirle toprağa bağlanan bir kadın savaşçı olan Maeve (veya Mebh) önemli bir figürdü.

İngiltere'de Queen Mab, yeryüzü homojen bir rant yaratan makine haline gelmeden önce, yaprakların ve toprağın küçük, entomolojik dünyasıyla ilişkilendiriliyordu.²⁷ Amerika'da Charles Brockden Brown, 1799 yılında yazdığı *Edgar Huntley* adlı romanında (Shelley'in en sevdiklerinden birisi) Queen Mab'ı, beyaz yerleşimcilerin çok büyük toprak tecavüzlerine rağmen, atalarından kalma topraklarından vazgeçmeyi uzlaşmaz biçimde reddeden eski bir Delaware'li yerli kadın olarak adlandırmıştı. Dolayısıyla, Shelley'in şiirine koyduğu başlık ilk olarak sömürgeyle, ikincisi yerlilerle ve üçüncüsü toprak dağıtımıyla ilgili büyülü yüceltmeleri çağrıştırıyordu. *Queen Mab*, İrlanda'nın bağımsız bir politik varlık olmaktan çıktığı bir zamanda İrlanda tarihinin güçlü bir figürüne ve acımasız özelleştirme çağında çitleme öncesi İngiltere'nin büyülü manzarasına doğrudan bir göndermeydi.

Bu şiir, ortak olana el konulmasının gerçekliğine dair sunduğu kavrayışa ender rastlandığı için mistik bir komünist şiirdi. Shelley, Thewall'ın yoksulların zenginler tarafından el konulan mülklerinden, haklarından ve varlıklarından oluşan listesine başka bir boyut eklemiştir. İngiltere'de "gelişme" adı altında gerçekleşen ve tarihçilerin "toprak vatanseverliği" olarak gör-

27 Bakınız *Romeo ve Juliet* te Mercutio'nun konuşması, I.iv.

düğü istimplâklerin dünya çapında bir yıkımın parçası olduğunu hissetmişti. “Hukukun üstünlüğü kuralı” Nottinghamshire’da veya İngiliz iktidarının gittiği her yerde “sözleşme özgürlüğü” ve “özel mülkiyet” anlamına geliyordu. Örneğin, John Stamford Raffles, 1811 yılında Cava Adası’nı istila edip yönetmeye başladığında, köylülerinin ortak haklarını tehdit eden bir para toprak rant sistemi uygulamış, pamuk ihracatçıları yıldırılmış, tik ağacı ormanlarındaki ortak hakları kısıtlamış ve “Cava topraklarındaki yıkımın başlangıcı” şeklindeki 1805 tarihli kehaneti doğrulamıştır.²⁸

VI.

Shelley İrlanda’ya varır varmaz, bir Amerikan gazetesinde Hidalgo, Morelos ve Meksika’nın bağımsızlığından bir yıl önceki mücadele hakkında yazılar okudu. “Kuzey Amerika’nın Cumhuriyetçilerine” adlı şiirinde şöyle diyordu:

Kardeşlerim! Sizinle benim aramda
Kasırgalar kopar ve büyük dalgalar kükrer
Yine de benim gördüğüm manzarada
Bu vahşi ve rüzgârlı kıyıda
Özgürlüğün kansız sancakları dalgalanır

Ekvator’da bir volkan olan Cotopaxi’yi dünya çapındaki özgürlüğün sağır edici tehlikeli çanı olarak anmış ve sonra da okyanus dalgaları ve rüzgârlarından oradaki haberleri Avrupa’ya taşımalarını istemiştir. Anna Laetitia *Eighteen Hundred and Eleven* adlı şiirini,

28 Bayly, *Imperial Meridian*, 6, 14, 80, 121; Peter Carey, *The Power of Prophecy: Prince Dipanagara and the End of the Old Order in Java, 1785-1855* (Leiden: KITLV Press, 2007), 33, 179, 258.

Amerika'yı ayağa kalkmaya çağıran başka bir Ekvador volkanı olan Chimborazo'ya kehanet güçleri atfederek sonlandırınıyordu.

Amerika ayağa kalktı, ama bu mücadelesiz olmadı; Amerika'nın yaptığı çitlemeler İngiltere'nin Hindistan topraklarını istila etmesi gibiydi ve Amerika'daki isyancı köleler de İngiltere'nin Ludistlerine benziyordu. Amerikan plantasyonlarında çalışanlar tarafından tarla araçlarının yok edilmesi, onlar da sadece alet kırıcılar olduğu için değil, aynı zamanda Atlantik'te tekstil emek gücünün yeniden bileşiminin bir parçası olduğu için Ludistlerin hikâyesi ile ilişkiliydi. Amerikan plantasyonlarında çalışan köleler, Lancashire'da eğrilen ve dokunan pamuğu yetiştiriyorlardı. Oysa plantasyon kölelerinin tarihi, Ludistlerin tarihinden ayrılmıştır. Bu ayrılmanın, ücretli emekle köle emeği arasındaki yanlış anlaşılan farklılıklardan mı, yoksa yapay ulusal veya ırksal farklılıklardan mı kaynaklandığı ise belirsizdir.

Güney Carolina'da bir plantasyon sahibi 1885 yılında şöyle yazıyordu: "Çiftlik araçlarının aşınması ve yıpranması, yılın her günü emrinde iyi bir makine bulunmayan her plantasyon sahibini zarara sokar. Sabanlarımız kırıldı, çapalarımız kayboldu, koşum takımlarımızın tamir edilmesi gerekiyor ve demirciye, marangoza, tabakçıya, saraca çok sayıda sipariş verdik." Eugene Genovese şöyle devam ediyor; "çiftlikte kullanılan araçlar, bu nedenle, genellikle verimli kullanılamayacak kadar çok ağırdı. Genellikle görece gelişmiş Virginia'da bulunan 'zenci çapası' kölelerin kolayca kırdığı 'Yanki çapasına' göre çok daha ağırdı. Güneybatıda kullanılan çapalar Kuzeylilerin kullanımı için Kuzey'de üretilen çapalardan

neredeyse üç kat daha ağırdı." 1849 yılında Louisiana'lı bir editör şöyle yazıyordu: "Plantasyonda çalışan köleler, beyaz işçilerin kıldığından beş kat daha fazla tarım aracını kırıp parçalıyorlar, daha fazla arabayı bozuyorlar, daha fazla kapı kırıyorlar, daha fazla sığır ve at telef ediyorlar ve daha fazla israf ediyorlar."²⁹

Bizler bu tür bağlantılar kurmaya alışık değiliz; ekonomi tarihi genellikle belirli bir kullanım değerini değil genel değişim değerini önvarsayarak yazılır. Böyle bir tarih yazımının dili soyut olma eğilimindedir. Ludizm hakkındaki tartışmalarımızda "sermayeyi" ya da "mülkiyeti" ve onların ardında "teknoloji" ya da "hukuk" gibi başka soyutlamaları göz önünde bulundururuz. Yine de bu makineler, biri plantasyonlarda, diğeri otlaklarda yetiştirilen pamuk ve yünü kullanmış veya tüketmiştir. Yün battaniyeler kimleri örtmüştür? Pamuk kıyafetleri kim giymiştir? Kullanım değerinin soruları bunlardır. Bu sorular zihni kolaylıkla insanın hikâyesine ve mücadelesine yönlendirir. Kıyafetleri askerler ve denizciler giymiş, battaniyeleri de Latin Amerika'daki insanlar özellikle 1808'den sonra kullanmışlardır. Burada, ortaklaşmaya içkin yararların tartışılmasını gizleyen soyutlamada bir şiddet vardır.

Louisiana'nın 1803 ile 1812 tarihleri arasındaki tarihi son derece öğreticidir. Louisiana 1803'te Amerika Birleşik Devletleri tarafından satın alınmış,³⁰

²⁹ Eugene D. Genovese, *The Political Economy of Slavery: Studies in the Economy & Society of the Slave South* (New York: Vintage, 1967), 55; Roll, Jordan, Roll, *The World the Slaves Made* (New York: Pantheon, 1974), 300.

³⁰ Louisiana toprakları 1803'te ABD tarafından Fransa'dan parayla satın alınmıştır (y.n.).

1812’de ise on sekizinci ABD eyaleti olmuştur. Her durumda köle ayaklanması değişimden önce gelmiştir. Thomas Jefferson’un başkan seçildiği ve Gabriel Prosser’in Virginia kölelerinin büyük ayaklanmasına önderlik ettiği 1800’de, İspanya, Louisiana’yı Fransa’ya bırakmıştır. Jefferson’un politikası, vahşi bölgeleri uygarlaştırmaktı; burada “uygarlaştırma,” satılabilir kamu arazilerinin araştırılması -veya yeryüzüne meta ve sabit sermaye olarak muamele etme anlamına gelmektedir. “Vahşi bölgeler” ise Choctaw, Chickasaw ve Creek halkının komünal mülkiyeti ve kullanımına ait bölgeler demektir. Dahası, Jefferson 1803’te Louisiana topraklarını Napoleon’dan satın alarak Amerika Birleşik Devletleri’nin arazisini ikiye katlamıştır ve Napoleon’sa bu parayı San Domingue’de başarısız bir istilayı finanse etmek ve kölelik rejimini tekrar kurmak için kullanmıştır. Louisiana Satışı New Orleans’ta şekere, Georgia’dan Mississippi, Natchez’e kadar uzanan bölgede pamuğa dayalı ikili bir ekonominin koşullarını (pamuk çırçırına bağlı bir ekonomi, 1793) ve Afrika’dan gelen köle emeğinin artmasını sağlamıştır. Bu gelişmelere karşı şiddetli bir direniş olmuştur. Dil arkeolojisiinde öne sürüldüğü gibi, yerleşimciler her planını, dini bir ifade olan inşallah kelimesine benzer şekilde, “Creekler isyan etmezse” diyerek yapıyorlardı.

Creekler, uzlaşmacılar ve savaşçılar olarak ikiye ayrıldılar. Uzlaşmacılar, gelecekteki bir asimilasyonun teknolojik başlangıcı olarak tezgâh ve çapayı kabul ettiler. Ticaret ve yeni mülkiyet türlerine karşı çıkan ve uzlaşmacıların tezgâhlarını, kumaş rulolarını tahrip eden Şavni savaşçısı Tecumseh’ten esinlenen Peter McQueen

ve Alexander McGillivray'in önderliğindeki savaşçılara Red Sticks (Kızıl Sopalar) deniyordu.³¹

Bu arada, şeker plantasyonlarındaki köleler ayaklandı. Kongo, Küba, Kentucky, Senegambia, Virginia'dan gelen kahverengi tenli ve melez iki ila beş yüz civarında genç adamdan oluşan ordu, Ocak 1811'in yağmurlu bir gecesinde birleşti ve beyazları öldürerek siyahî bir cumhuriyet kurma kararıyla Mississippi Nehri'nden New Orleans'a yürüdü. Haiti ve Hidalgo'dan esinlenen bu ayaklanma, ABD tarihinin en büyük köle ayaklanmasıydı. Olayın tarihçisi, "plantasyon araçları, şiddetli isyanın bir ikonuna dönüşmüştü" diye yazmaktadır. Çapalar, baltalar ve büyük bıçaklarla silahlanan halk, tamamen yenilmiş ve vahşet dolu bir katliama maruz kalmıştır. Yüzden fazla vücut parçalara ayrılmış ve kafatasları çubukların ucuna takılarak Mississippi nehri boyunca sergilenmiştir.³² Bu olay, dünyanın en zengin ortak alanlarından biri olan ve yine de araştırmacıların, misyonerlerin, işgalcilerin ve milis kuvvetlerin istila etmesinden dolayı ABD yayılmacılığının hedefi haline gelen Mississippi Nehri deltasında gerçekleşmiştir.

Mazlumların ve ortak yaşamın Afro-Amerikan şairi Langston Hughes, "ruhum nehirler kadar derinleşti" diye yas tutmuştur. Yerli halk, toprak analarının gayrimenkul olarak metalaştırılmasına karşı direnen bir ortak alan için savaşmıştır. Köleler, bir görüşe göre şeker ihracatında Haiti ile rekabet ettiği ve başka bir görüşe göre on doku-

31 Adam Rothman, *Slave Country: American Expansion and the Origins of the Deep South* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2005), 34-39.

32 Daniel Rasmussen, *American Uprising: The Untold Story of America's Largest Slave Revolt* (New York: HarperCollins, 2011).

zuncu yüzyılda hayal edilebilecek en kötü ölüm kampı olduğu için plantasyona karşı ayaklanmıştı.

Creeklerin ve kölelerin yenilgilerinin sonuçları iki yönlüydü. Öncelikle kölelerin ve yerli halkın direnişi kriminalize edildi ve bunu gerçekleştirmek için güneydeki plantasyon alanlarına yoğunlaştırılmış güçler, hem yerel milisler hem de federal ordu yerleştirildi. İkinci olarak, federal otorite ile devlete ait plantasyon sahipleri arasında, bürokratlar ile köleleri yönetenler arasında bir ittifak kurulmuştur ve bu ittifakın askerileştirilmesi ve ırklaştırılması ABD rejiminin önemli sacayakları haline gelmiştir. 1812 yılında Louisiana ABD'nin on sekizinci eyaleti oldu. Halk mücadelesi, hiçbir zaman tamamen yenilgiye uğratılamadı. Mücadele, 1930'ların delta blues'undan 1950'lerin *Pogo*³³ karikatürlerine kültürel biçimlerde devam etmiş, bataklıklar ve nehir kolları otonom toplulukların yaşam alanı olmuştur. Bu sonuçlar, 1811-12 yıllarında Ludistlerin yaşadığı sonuçlara benzerdir. Kültürel hafıza, halk sınıfı tarihinin mitolojik tanrısal simgelerini korumuştur.

VII.

Napolyon 1808'de Portekiz ve İspanya'yı fethedip kardeşini kral ilan ettiği zaman, İspanya kralı kaçmış, imparatorluk yıkılmaya başlamış ve ilk bağımsızlık savaşlarının bağlamı haline gelen Latin Amerikan kolonilerinde Latin-Avrupa melezler ve Latin yerliler arasında krize neden olacak yapısal merkezini yitirmiştir. Diğer sınıfsal ve etnik güçler, şikâyetlerini ifade etmek ve du-

33 1913-1973 yılları arasında ABD'de yayımlanan bir mizah dergisinin ve karikatür karakterinin adı (y.n.).

Üzerinde, elinde değnek taşıyan kırmızı kalpaklı, siyah renkli bir adam gösteren Venezuela bayrağının nadir bulunan bir versiyonu

rumlarını düzeltmek için savaşmak üzere bir fırsat yakalamıştır.

Atlantik devrimcisi, "Öncü", Francisco de Miranda, Londra'yı terk etmiştir, 10 Aralık 1811'de Caracas'a gelerek Jeremy Bentham'ın bir broşürünü (*Constitutional Legislation: On the Evils of Change*) getirmiş ve erkeklere, kadınlara, siyahlara ve yerlilere açık bir Yurtsever Derneği kurmuştu. Mart 1811'de

İngiliz otoriteleri ona tavsiye vermeye devam ediyordu ve hazine bakanı Vansittart, Generalissimo Miranda'ya şöyle yazıyordu: "Bireylerin ve mülkiyetin düzenli ve etkili korunmasının sağlanmasından daha önemli bir şey olmayacak."³⁴

Kralcılar ve Latin-Avrupa melezlerinin yanında Venezüela'da üçüncü bir güç ortaya çıkmıştı. Bir yandan, Afrikalı, Avrupalı ve Yerlilerden oluşan bir grup güneyli *Ilaneros* (ova insanı) doğada avlanmaya devam edebilmek için savaşıırken, diğer yandan şehirlerde "pardolar (kahverengi tenliler), siyahlar ve köleler kendi özgürlükleri için savaştılar." Bu, siyahlar ve kölelerin pardokrasi ya da devlet dedikleri bir "insurrección de otra especie" (başka bir ayaklanma biçimi) idi. "Halk birliklerine" katılmışlardı

34 Karen Racine, *Francisco de Miranda: A Transatlantic Life in the Age of Revolution* (Wilmington, DE: Scholarly Resources, 2003), 216, 226, 232.

ve Haziran 1812'de olduğu gibi zaman zaman bağımsız olarak ayaklandılar. Kasım 1811'de *pardolar*, Cartagena şehir konseyini işgal ederek, konseyi bağımsızlık bildirgesini imzalamaya zorladılar.³⁵ Bolivar'ın Aralık 1812 Cartagena Manifestosu, bu ilk cumhuriyetin başarısızlığı sebebiyle "zihinlerinde bir çeşit ruhani cumhuriyet fikri barındırıp insan ırkının mükemmel olduğunu varsayarak politik mükemmeliyeti yakalamaya çalışan bazı değerli hayalperestleri" suçluyordu.³⁶ Bu, Shelley'in ifade ettiği ve onun tekrar tekrar sınır dışı edilmesine sebep olan ruh haliydi. İngiltere'de hayalperestler, Godwin, Spence, Volney ve Shelley'di.

Belki de, Hidalgo ayaklanması sırasında Bakire Guadalupe ile bağ kuran Meksika yerlileri arasında görülen ruh hali de buydu. Meksika Bağımsızlık Savaşı, 16 Eylül 1810'da Miguel Hidalgo, grito de Dolores'i (Dolores'in çığlığını) dile getirdiğinde ve Yerliler ile melezler Krala karşı toprağın yeniden dağıtılması için ayaklandığında başladı. Hidalgo babasının arazisinde Yerli işçilerle birlikte büyüdüğü ve çeşitli Yerli dillerini öğrendiği için şiddetli bir eşitlikçiydi. Rousseau'yu okumuştur.³⁷ Zeytinliklerin ve bağların illegal biçimde işlenmesini destekliyordu. Hazırladığı toprak reformu prog-

35 Marixa Lasso, *Myths of Harmony: Race and Republicanism during the Age of Revolution* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2007), 1; John Lynch, *The Spanish American Revolutions, 1808-1826* (New York: Norton, 1973), 205.

36 John Lynch, *Simon Bolivar: A Life* (New Heaven: Yale University Press, 2006), 54, 56, 63, 68.

37 "A Provincial Library in Colonial Mexico, 1802," *Hispanic American Historical Review* 26, no.2 (Mayıs 1946), kütüphane, Guanajuato'daki ortaklarından birisine aitti. Volney'nin *Ruins* kitabı listelenen kitaplar arasında yoktu.

ramı Aralık 1810'da basıldı. "Bu programda, toprakların yerli halka iade edilmesi hükme bağlanıyordu; böylelikle yerli halk ulusa dâhil edilecek ve topraklarda ekip biçenin elinde kalacaktı." Hidalgo'nun ordusu büyüktü ve köyün amaçlarını ortaya koyan ayaklanmaların veya isyanların, direnişlerin ve karışıklıkların avantajını kullanıyordu; "madencilikte kullanılan makinelerin kontrolsüz yıkımı" dâhil, mülkiyete saldırıyordu.³⁸ Bunlar, piyasa tarafından kontrol edilen plantasyonların, komünal arazilere ve halk topraklarına tecavüz etmesine karşı geliyordu; Oscar Lewis bunu şöyle ifade etmektedir: "Komünal toprak sahipliği sistemi, hem Aztekler hem de İspanyol istilacılar arasında pratikte olduğu gibi kalmıştır." Brian Hamnett ise bu toprak tecavüzlerinin bazılarını şöyle tanımlamaktadır: "Köylüler, büyük çiftliklerin onların geleneksel odun kesme, odun kömürü yakma, frenk inciri suyu çıkarma, yabani marul toplama veya az sayıdaki hayvanlarını şimdiye dek gayrimenkul sahiplerinin kullandığı topraklar üzerinde otlatma adetlerini engelleme çabalarına fena halde kızmıştır."³⁹ Hidalgo 1811'de yenilgiye uğradı.

38 Eric Van Young onları "köysovyetleri" olarak adlandırır. Bkz: *The Other Rebellion: Popular Violence, Ideology, and the Mexican Struggle for Independence, 1810-1821* (Stanford: Stanford University Press, 2001); ve John Lynch, *The Spanish American Revolutions, 1808-1826* (New York: Norton, 1973), 309.

39 Oscar Lewis, *Tepoztlan Village in Mexico* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960), 27; ve ayrıca bkz. Robert Redfield, *Tepoztlan: A Mexican Village: A Study of Folk Life* (Chicago: University of Chicago Press, 1930), 62, Brian R. Hamnett, *Roots of Insurgency: Mexican Regions, 1750-1824* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), 90.

VIII.

Tecumseh (1768-1813), ortak olanlar hakkındaki ünlü konuşmasıyla Ağustos 1810'da Vali Harrison'la karşı karşıya geldi ve bu konuşmasında Yerlilerin "kendi topraklarını herkesin ortak mülkü olarak" –konfederasyonun temeli- olarak düşündüğünü ifade etti. Toprak satışlarını kötüleyerek Indiana'daki Vali Harrison'a şöyle haykırdı: "Ülkeyi satın! Neden havayı, büyük denizi ve yeryüzünü de satmıyorsunuz? Büyük Ruh tüm bunları çocuklarının kullanımı için yapmadı mı?" Geleceğin başkanı Harrison bu iddianın "mantıksız" olduğunu söylediğinde, Tecumseh ani bir sinirle yerden kalktı (Yerliler yerde oturmayı ya da Tecumseh'in açıkladığı gibi "annelerinin bağrına yaslanmayı" tercih ederler) ve geleceğin başkanı kılıcını çekti. O gün kan dökülmedi, fakat Amerika yerlilerinin savunduğu ortaklaşma ile Avrupalı-Amerikalıların savunduğu özelleştirme arasındaki çizgi bir kez daha çizildi. Amerikalı yerlilerin pratikleriyle Avrupa'da komünizm fikrinin gelişmesi arasındaki ilişki, en azından Thomas More'un *Ütopya*'sına (1516) kadar gerilere gider. Amerika yeni bir dünya mıydı, yoksa Yunan etimolojisindeki "ütopya"nın öne sürdüğü gibi resmi Latin dilindeki *terra nullius*a (tarafsız toprak) "hiç" benzemeyen bir "yok yer" miydi?

Benson J. Lossing tarafından resmedilen Tecumseh (1869)

Bir yıl sonra 1811'de Tecumseh'in erkek kardeşi Tenskatawa veya diğ er adıyla K ahin, Tippecanoe Savaşı'nda yenilgiye uğradı ve ambarlar tahrip edildi.⁴⁰ Bu gaddarlıktan sonra Tecumseh, güneye altı ay s uren    bin millik bir yolculuğ a çıktı. Burada kredi olarak para yoluyla istiml k ger ekleşt  ve borç, toprak kayıplarının kaldıraç gücü haline geldi. Tecumseh Ekim 1811'de kendi yıkımlarına karşı yerli halkın federasyonunu yenileme amacıyla Muskogee'de bir savaş konuşması yaptı. Tecumseh'in konuşması on dört yaşındaki John Hunter tarafından "Amerika'nın ortasındaki vahş  topraklarda o eğitimsiz orman yerlisi tarafından öyle bir dil, öyle mimikler, öyle bir his ve konuşmak için can atan öyle bir ruh zenginliğı sergilenmişt  ki, ne eski ne de modern zamanlarda hiçbir seyircinin böyle bir Şeye tanık olmadığına ikna oldum" diye tanımlandı.

Hunter 1816'da on dokuz yaşına gelene kadar Osage ile birlikte yaşıadı. Daha sonra, ortak olanın bereketini iştah kabartacak Şekilde anlatan anılarını yayımladı. "Kızılderili kadınlar ailelerin tüketimi için mısır, tütün, kabak, bal kabağı, kavun, su kabağı, fasulye, bezelye ve birkaç yıl önceden beri de az miktarda patates yetiştirir. Fındık, Amerikan cevizi, ceviz, kestane, pekan cevizi, çim veya yer fıstığı, çeşitli palamut türleri, yabani meyan kökü, m r veya anason kökü ve Şekil olarak tatlı patatese, tat olarak kestaneye çok benzeyen, fakat daha sulu olan büyük soğan biçimli kökler toplar." "Ayrıca, mevsimine göre, yaban elması, Osage portakalı,    veya dört

40 Tenskatawa, yenilgiden dolayı savaştan önce törenleri kirleten adet gören karısını suçlamıştı. John Sugden, *Tecumseh: A Life* (New York: Henry Holt, 1997), 267.

çeşit erik, çilek, bektaşı üzümü, yaban mersini, böğürtlen ve envai çeşit üzüm toplarlar.”

Bu kaynakların ekonomisi de tanımlanmaktadır. “Tüm çeşitli ürünleri ve avları, genel olarak, bunların elde edilmesine katkıda bulunan her aile üyesine orantısal olarak dağıtılır; yine de bazen hiç dağıtım yapılmaz, fakat herkes, istediği gibi, ortak bir depo olan tedarik kaynağından, ürünler tükenene kadar alır.” “Ne zaman bir kıtlık baş gösterse, depolarındaki yiyecekler tükenene kadar birbirlerine karşılıklı olarak ödünç verir veya paylaşırlar. Aksi durumda ise, bireylerin ihtiyaçları fark gözetilmeksizin karşılanır; bireylerin aileleri depodan pay alsada, kamusal ihtiyaçların karşılanması yaygın hale gelir.”⁴¹

Tüm bunlar Ned Ludd zamanında Amerika’da yaşanan büyük patlamalardı. Doğanın ortak kullanımına katılımda herkes eşit değildi, yine de bu eşitliğe sahip olmayanlar, onu elde etmek için İngiltere’de ortak olana erişimi korumak için savaşırlar kadar çok savaşılmıştır.

IX.

E.P. Thompson’ın Ludistler hakkında yazdığı önemli bölüm, Lancashire’daki İrlandalıları vurgulamasına rağmen, İngiliz gizli örgütlenmelerini İngiliz-aşırı, Anglo olmayan temalarla kıyaslarken ortaya çıkan iki retorik istisna dışında, İngiliz bağlamına odaklanır. Bir kez Amerika’ya (otoriteler, “sendika localarını ortaya çıkarma konusunda Pizarro yağmacılarının Peru köylerinde altın kadehleri ortaya çıkarmaları kadar başarılı değil-

41 John D. Hunter, *Memoirsof a Captivity Amongthe Indians of North America* (Londra: Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, 1824), 257-58.

diler”) ve bir kez de Galler’e (“denizin altında gömülü Büyük Gwaelod Ovası gibi, gizli bir tarih yatmaktadır”) gönderme yapar.⁴² Thompson bu gizli tarihin, tarihçi açısından bazı “yapıcı süpekülasyonları” gerekli kıldığını söyler. Onun sözlü ifadelerine ifade olarak değil de iddia olarak bakmak bize yardımcı olabilir, zira onlar ada merçeğimize Atlantik optiğini ekleyerek menzilimizi genişletmemizi sağlar. Dünyanın bir bölgesinde tamamen yeraltı olan bir şey, başka bir bölgede öfkeyle patlayabilir. Bunu Amerika’da yapmaya başlamıştık. Şimdi de, Galler’de.

Gwaelod Ovası, Kuzey Galler’de Cardigan Koyundaki sığ denizlerin altında yatan bir bölgedir. Thomas Love Peacock’ın *Misfortunes of Elphin* (1829) romanıyla yeniden uyarlanan bir Galler efsanesine göre, altıncı yüzyılda bir zamanlar bu ova, o zamanın Galler krallığına bolluk sunan ve ta Phoenica ve Kartaca’dan tüccarları kendine çeken, devasa, bereketli düz bir araziden oluşmaktaydı. İnsanlar araziye dalgalardan ve denizden korumak için toprak dolgu yapmışlardı, fakat bir gece bekçi sarhoşken uyuyakalmış, deniz ovanın üstünden geçmiştir. Galler ozanları bu bilgiyi Avalon’daki Kral Arthur’a ulaştırdıktan sonra, ova, Atlantis gibi, gerçek bir altın çağ olmasa da mistik bir zenginlik geçmişinin kaynağı olarak kaldı.

Shelley, Portmadoc yakınındaki nehir ağzına yeni bir toprak dolgu yapmayı planlayan büyük bir toprak ıslahı projesinde benzer bir görev almıştı. Bu projede çok sayıda işçi seferber edildi. İrlanda’dan dönen Shelley, komününü kurmak için yeni bir yer arıyordu ve Tremadoc’tan

42 Thompson, *The Making of the English Working Class* [İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu] 487, 497.

pek uzak olmayan Tan-yr-allt'de bir yer buldu. Bu, proje lideriyle ve ortak emekleriyle böyle devasa bir altyapıyı inşa eden yüzlerce işçiyle tanıştıktan kısa bir süre sonra olmuştu. İşçilerin çalıştığı doğal ve toplumsal koşullar tehlikeliydi.

Shelley, vejetaryenliği savunduğu *Queen Mab*'in hazırlık notlarından birisinde bunu açıklamış ve et elde etmek üzere hayvan yetiştirmenin a) tahıl ve bahçe ürünü yetiştirmekten çok daha fazla toprak gerektirdiğini, b) sığır, koyun ve hayvan yetiştirmenin her zaman ticareti zorunlu kıldığını ve bu yüzden tarihin uzun bir döneminde, "kahramanlık ve cumhuriyetçilikteki tüm iyi şeylerin" yıkımı üzerine kurulan bir aristokrasinin kaynağı olduğunu örnek göstermiştir. Çok az sayıdaki insanın açgözlülüğü ve hırsı desteklendikçe, uzun süreli bir mutluluk mümkün değildir. "Hayvan etinin ve fermante içkilerin kullanımı, insan haklarındaki eşitliği doğrudan bozar." Emek gücü fazlası, yalnızca makul bir destek ekonomisiyle ortadan kaldırılabilir. Bu noktada Shelley dipnot içinde bir dipnot verir.

Yazar, Kuzey Galler'deki bir toprak dolguda, arazi sahibinin işçilere ödeme yapamaması sonucunda, ücretlerini nadiren alabilen işçilerden bazılarının ay ışığında verimsiz toprağın bazı küçük kısımlarını işleyerek büyük ailelere baktıklarına tanık olmuştur.

Çare olarak ortaklaşmaya başvurma, ücretlerin ödenmemesi yüzünden "dönemin en gelişmiş topluluk ve ticari deneyimlerinden birisinin" meydana geldiği Portmadoc'taki verimsiz topraklar üzerinde gerçekleşmişti.⁴³ Shelley, emeği organize edip disiplini sağlayan,

43 Richard Holmes, *Shelley: The Pursuit*, 164.

İrlanda'da mülkleri bulunan bir Tory (muhafazakâr parti üyesi) ve bir aristokrat olan Leeson adındaki yerel toprak sahibine karşı geldi. Bir kiralık katil Shelley'i öldürmeye kalkıştı. Belki de öndört tane Yorkshire Ludistinin Ocak 1813'teki idamından birkaç ay önce gerçekleşen bu saldırıyı İçişleri Bakanlığı'nın işbirliğiyle Leeson veya temsilcisi düzenlemişlerdi. Shelley güvenliği, yine İrlanda'ya geri dönerek Killarney Gölleri'nde aramıştı. Sahip olduğu araziye ortaklığa veren bir sınıf kaçkını olarak, korkak biri değildi. Bu arada Galler'de 1815 yılında bir İngiliz, Portmadoc'un güneyindeki araziye soylular için bir avlanma merkezi olarak geliştirme girişiminde bulundu, fakat Galler'in kırsal kesim insanları şiddetle direniş gösterdi ve bu direniş sayesinde Mynydd Bach üzerindeki çitlenmemiş ortak topraklar, kozalaklı ağaç ormanı, meşe koruluğu ve kayın ağaçları yirminci yüzyılda da yaşamaya devam etti.⁴⁴

1811'de tasarlanan, 1813'te özel olarak basılan ve ondan sonra sık sık korsan yayımlanan *Queen Mab*, iki kuşak boyunca işçi sınıfının İncil'i haline geldi. Kitap örgütlü dini, politik tiranlığı, savaşı, ticareti, evliliği ve fuhuşu hedef alıyordu. "*Queen Mab*, bütün bir hayat felsefesinin temelini ifade etme girişiminden, toplumu ve evreniyle yüzleşen insanın etkin ve militan bakış açısından başka bir şey değildir." T.S. Eliot'un *The Waste Land* (Çorak Ülke) şiiri gibi, *Queen Mab* broşürü de dipnotlarla doludur, ama çoraklıkla değil ortak olanla ilgilidir. Broşürde altı düzyazı makale vardır: emek değer teorisi üzerine, ahlaki ve maddi evrende zorunluluk üzerine,

44 Anne Kelly Knowles, *Calvinists Incorporated: Welsh Immigrants on Ohio's Industrial Frontier* (Chicago: University of Chicago Press, 1997), 95.

ateizm üzerine, Hristiyanlık üzerine, özgür aşk üzerine ve vejetaryenlik üzerine. Politik ekonomistler gibi, o da emek değer teorisini kabul eder; "insan emeğinden başka gerçek servet yoktur," der, fakat politik ekonomistlerin aksine, ne serveti ne de emeği sayısal ya da finansal olarak görür.

Queen Mab, William Godwin'ın teorik anarşizmin-den ve Constantine Volney'nin insanlık tarihinde ortak olanın yıkımına dair anlamlı öyküsünden fazlasıyla etkilenerek 1790'ların radikal tartışmalarını yeniden gündeme getirir. Godwin'de iktidarın acımasız ilkesinin tüm kurumlara nüfuz ettiğini görür. Volney'de ise insan geçmişinin bünyesinde özgürlük, eşitlik ve kardeşlik barındırdığını görür.

Bırak balta

Köküne vursun ve zehirli ağaç düşsün.

Savaş, kralların, rahiplerin ve devlet adamlarının işidir. Kendi bencilliklerini üç kelimeyle gizlerler, Tanrı, Cehennem ve Cennet. Shelley'e göre, makine, köleliği teşvik etmiştir:

Kimsesiz bırakan bir veba gibi iktidar,
Her dokunduğunu kirletir ve itaat,
Tüm dehanın, erdemin, özgürlüğün, doğruların yıkımı
İnsanları ve insanın çevresini köleleştirir
Onu Mekanik bir otomata çevirir. (iii, 175-180)

Kölelik ve makine, insanı otomata dönüştürür. Teknolojik değişimin çağdaş tarihçilerinden Maxine Berg, o zamanın en parlak politik ekonomisti David Ricardo'nun *Politik Ekonominin ve Vergilendirmenin Temel*

İlkeleri kitabının 1817’de ilk basımı ile 1821’deki üçüncü basımı arasında makine hakkındaki fikrini, onun “genellikle işçi sınıfının çıkarlarına çok zararlı” olduğunu kabul ederek değiştirmesi gerçeğine rağmen, tarihçilerin, Ludizm ile teknolojik değişim hakkındaki entelektüel tartışmalar arasındaki ilişkiyi keşfetme konusunda isteksiz oldukları kanısına varır.⁴⁵

Shelley’e göre makine, emeğin yerini alan bir şey olmanın ötesindeydi; makine, emeğin ileride dönüşeceği şeyin modeliydi.

Umuttan yoksun ve korkuya duyarsız,
Soğuk ve zalim bir iş yükü altında,
Ölü bir makinenin kısa ömürlü dişlileri
Tüm o iş çarkları ve ticaret şartları
Servetin gururlu ve gürültülü debdebesini şereflendiren! (d, 74-79)

Rahipler, krallar ve devlet adamları toplumu savaş, safsata ve ticaretle perişan etmektedir. Bunlar kolaylıkla Martin Luther King, Jr. veya Milton’ın şeytanları olarak yorumlanabilir. “Aşağılık ben şehveti” galip geldi, “Her şey satıldı” diye yazar Shelley. Yoksulluğun ve zenginliğin, hastalığın, savaşın, şöhretin geçeceği ve yaratılanlar arasında İnsanın “eşitler arasında eşit” olarak kalacağı, kadınlarla erkeklerin eşit ve özgür olacağı, sarayların yıkılacağı, hapishanelerin çocukların oyun parkı olacağı günü beklemekteydi. “Başkalarını mutlu etmeyi öğrenin” öğüdünü veriyordu. Shelley, ayrıca servetin meta biçimini ele alarak, ticaretin veya alım-satımın (“alış-ve-riş, takas ve değişim arzusu”) insanın doğasında bulun-

45 Maxine Berg, *The Machinery Question and the Making of Political Economy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1980), 15.

madığını söyler. Ortak olan, evrensel iyilik veya insan erdemi olarak görünmektedir.

İnsanlığı daha aydınlık bir yarın bekliyor,
Yeryüzünün doğal nimetlerinin tek ticaretinin
İyi kelimeler ve işlerin değış tokuşu olacağı;
Yoksulluk ve zenginliğin, şöhrat açlığının,
Kötü şöhrat, hastalık ve keder korkusunun
Milyonlarca korkusuyla savaşın ve dehşetli cehennemin
Ancak Zamanın hafızasında kalacağı günler. (v, 251vd)

X.

İki yüz yıl önceki Ludist ayaklanmalarının başlan-
gıcını, kapitalist saldırılara ve aynı zamanda İrlanda'da,
Kuzey Afrika'da, Güney Amerika'da, Karayipler'de ve
Kuzey Amerika'daki geleneksel ortaklaşalık uygulama-
larına değinerek, evrensel bir bakış açısına yerleştir-
dim. Endonezya ve Hindistan örnekleri de eklenebilirdi.
Topraktan mülksüzleştirilmeye karşı eldeki araçlarla
direnç gösterilmiştir ki bu araçlara üretim araçları da
dâhildir. Bu yolla mülksüzleştirilen ıslahatçılar anak-
ronik bir şekilde de olsa ideal anlamda *uluslararası* bir
proletarya oluşturmaya çalıştılar. Uluslararası tekstil
sanayisi göz önüne alındığında bu durum açıkça görülür,
zira tekstil sanayisinde emeğin küresel işbölümü pamuk
plantasyonlarından Lancashire fabrikasına kadar sınıf-
sal gelişmeleri ilerletmiştir, fakat bu durum aynı zaman-
da giderek şekere dayanan uluslararası gıda ekonomisin-
deki işbölümü için de geçerlidir. İdeal olana paralel gerçek
bağlantılar, deniz ulaşımı sayesinde kuruldu. Dünyanın
el konulan ortak alanlarından gelen proleterler, dünya
limanlarının denizci topluluklarında gerçekten varlık
bulmuştu, bu nedenle biz ona, anakronizme düşmeden,

terraqueous (sudan ve topraktan oluşan) proletarya diyoruz. Onlar kesinlikle denenmeyen birçok yol olduğunun farkındayken, devrimlerinin gerçekleşmesini engelleyen neydi? Bu sorunun cevaplarından biri, terör, yabancı düşmanlığı ve kriminalizasyon sürecini başlatan Ratcliffe Highway cinayetlerinde bulunabilir.

Ratcliffe Highway cinayetleri, 7 ve 19 Aralık 1811 gecelerinde meydana geldi. Marrs ailesinin uşağı, geç saatteki bir Cumartesi gecesini yemeği için istridye almaya gönderilmişti ve geri döndüğünde kapıya tekrar tekrar vurmak zorunda kaldı; bu, keten kumaş tuhafiyecisinin evinde cinayet vakasının gerçekleştiğinin ilk göstergesiydi. Marr, karısı, bebeği ve bir çırağı, bir ahşap tokmakla ve gemi marangozu keskişiyle vahşice öldürülmüştü. Evden hiçbir şey alınmamıştı. Benzer şekilde daha iki hafta geçmeden limandaki Wapping mahallesinde New Gravel Lane köşesinde Bay ve Bayan Williamson ve bir kadın hizmetçi zalimce öldürülmüştü.⁴⁶

Korkunç derecede şiddetli ve yaygın bir öfke vardı. Kalabalığın “tutkulu coşkusu”, “korku ve heyecan karışımı öfkeli bir hareket”, “bir tür heybetli manyetik bulaşıcılık” büyük şehre ve ülkeye yayılmıştı. Lake District'teki Shelley, bunu biliyor olmalıydı, zira orada, üç yüz mil ötede, Keswick'ten, cinayetin korku ve güvensizliği tetiklediğini yazan Robert Southey'le diyalog halindeydi. Bu olay, “yaşadığımız topraklarda” bir leke bıraktı, “ulusal karakter gözden düşürüldü” diyecekti. Bu cinayetlerin ve sonrasında ortaya çıkan ruh halinin, bir şovenizm anına dönüştüğünü göreceğiz.

46 T.A. Critchley ve P.D. James, *The Maul and the Pear Tree: The Ratcliffe Highway Murders 1811* (Londra: Constable, 1971).

W. H. Pyne'nin *Microcosm* (1814) adlı bu tablosunun tablosunun canlı bir tararı vardır ve bu tabloda rıhtım işinde çalışanların tehlikeli veya baskıcı emek süreçleri estetize edilmektedir. Henüz makineleşmeyen iş, hâlâ çalışanların karşılıklı etkileşimiyle yaptıkları el zanaatına dayanmaktadır.

Birçok tepki arasından, Thomas de Quincey'nin iki makalesini göz önüne almak isterim, "On Murder as Considered of the Fine Arts" (Bir Güzel Sanatlar Dalı olarak Cinayet üzerine) ve "The Knocking at the Gate in Macbeth" (Macbeth'deki Kapıyı Çalmak). Zira bunlar, üstü kapalı sapkınlıklarına rağmen bizi modern yaşamın esas temalarına götürmektedirler. De Quincey, katil hakkında şöyle yazar: "Kendi içinde cehennem yaratacak kadar devasa, öfkeli bir tutku fırtınası olmalı, - kıskançlık, hırs, intikam, nefret - ve bizim bu cehenneme bakmamız gerekir." Elbette bunun doğru olduğunu, bireyin büyük bir tutku fırtınasının pençesinde olduğunu kabul ediyoruz. Ama bu bireysel tutkunun gücü, en iyi, o bölgenin ekonomisine özgü etkili *toplumsal* güçlerle birlikte düşünüldüğünde anlaşılabilir. Cehennem hem içeride,

hem de dışarıdaydı, öznel ve toplumsaldı. De Quincey'in ikinci makalesi, önemli bir deneyimin, yukarıda olup bitenleri alt tabakadan gören bir karakterin bakışıyla gösterildiği Shakesparevari trajedideki nadir anlardan birine değinir.

Perde II, sahne iii başındaki eylem, Duncan cinayetinde kapının vurulmasıyla başlayan terör ve gerilim anının duygusunu verir. De Quincey'ye göre, *Macbeth*'teki oda hizmetkârının konuşması, "dünyada olup bitenlerin yeniden kurgulanmasını" temsil etmektedir. Cinayet, "insan işlerinin olağan akışından ve dizgesinden" yalıtılmıştır. Kapının çalınması bizi, "olağan yaşamın dünyasına" geri döndürmektedir. Fakat bunu yapmaz veya yaparsa da, bizi özellikle olağan İngiliz yaşamına götürür. Kapıcının konuşmasının aslında ortaya çıkardığı şey, İngiliz modernitesinin, ahlak ekonomisinin ve kriminalize edilmiş ücretin kalıcı antagonizmalarıdır ve bunlar yüzyıllarca ya tamamen göz ardı edilmiş veya argo, alt sınıf dili ve sokak ağzıyla ifade edilmiştir. Daha yakından bakalım.

Akşamdan kalma olan ve kapıya doğru yavaşça yürüyen oda hizmetkârı homurdanır ve kendisini cehennem bekçisiyle kıyaslar; ölümcül iç cehennemin değil de, işçi sınıfının her şeye lanet okuyan kinik cehenneminin bekçisi. "Zevk ve sefa yollarından geçerek sonsuz şenlik ateşine yürüyen bütün meslekleri" içeri alacak vakti yoktur, fakat ikisinden bahsedilmelidir.

Tak, tak tak! İ blis aşkına kimmiş gelen? İşte bir çiftçi, bolluk olacak diye kendini asmış: Tam zamanında geldin, yanında mendilin çok olsun: burada iyice terleyeceksin.

Bu sahne o dönemin ahlak ekonomisinin kayboluşuna ve aynı zamanda 1812 yılında elli dört yaşındaki April Hannah Smith'in birkaç gün süren bir gıda isyanı sonunda Manchester'da bir patates arabasını devirmesine gönderme yapar. Süvariler insanları bastırmış ve Smith "eşkıyalık" sebebiyle tutuklanmıştır, ancak patates, tereyağı ve sütün fiyatları düşmüştür. Smith ise Mayıs 1812'de asılmıştır. Bu ölüm, kimsenin başkasının istekleri pahasına kâr elde etmemesi gerektiğini ifade eden karmaşık piyasa düzenlemelerine dayalı "ahlak ekonomisi"nin neden olduğu bir ölümdür.⁴⁷

Tak, tak, tak! O da kim? Ha, işte bir İngiliz terzi, Fransız biçimi o daracık dizlikleri biçerken kumaş çaldı diye buraya gelmiş. Buyurun terzi efendi! Gelin de isterseniz burada kazınızı kızartın.

Elektrikten önce, "kaz" denen düzeltme ütüsü ateşe tutuluyordu. Burada, "terzinin çaldığı malların deposuna" halk dilinde "Cehennem" denmesine ve sakladığı kumaş artıklarından elde ettiği ek gelirin kriminalizasyonuna bir atıf vardır.⁴⁸ Eğer oda hizmetçisinin hayat görüşü "sıradan" ise, bu sıradan yaşam cehennemdir.

Katilin içindeki "cehennem" aynı zamanda limanların kriminalleşmiş alışkanlıklarının "cehennemi"dir. Yirmi yıl boyunca güçlü ticari çıkarlar peşinde koşan Karayip şeker plantasyonu sahiplerinden Londralı gemi sahiplerine, Thames depo sahiplerinden Batı Hindistan şirketine kadar bütün mal sahipleri, denizcilerin, tersa-

47 John Bohstedt, *Riots and Community Politics in England and Wales, 1790-1810* (Cambridge: Harvard University Press, 1983), 162.

48 Francis Grose, *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* (1796), der. Eric Partridge (New York: Barnes & Noble, 1963), 184.

ne ve liman işçilerinin bir gelenek olarak devam ettirdiği örfi tazminatı ortadan kaldırma yöntemlerini bulmak için İçişleri Bakanlığı ile birlikte çalışmıştır. John Herriott şöyle yazmıştır: “Uzun zamandır yağmayı bir hak olarak gören binlerce insanı makul bir hizaya sokmak için verdiğimiz ortak çabalarımızla başarıya ulaştık.” Gelenekten vazgeçilip ek gelire, ayrıcalığa ve yağmaya varan yönelim, kriminalizasyonun kaygan zemini boyunca giden bir hareketti. Kömürcü iki veya üç kile kömür alır. “Gelenek onların değişmez savunmasıydı” diye yazar Herriott.⁴⁹ Batı Hindistan gemilerini boşaltan liman işçilerinden bir tanık, Meclis’te şahitlik etmiştir, “Ek gelir (onların deyişiyle) olmadan geçinemezler.”⁵⁰ 1823 yılında meclis komitesi, bir gemi sahibine şöyle sormuştur: “Bu nedenle, eskiden yağmacılık olarak adlandırılan bu husus, en azından makul bir derecede miydi, bir çeşit ücret ödeme şekli miydi?” ve gemi sahibi şöyle yanıtlamıştır, “Kesinlikle anlaşılmış olan bir şeydi.”⁵¹

Geçim kaynağının bu geleneklere bağlı olduğu bir tersanenin yanında yaşıyorlardı. Patrick Colquhoun, mülk sahibi halkı ve Meclis’i de ikna ederek, bunları “suç” olarak nitelendirdi. Bu, Shelley’in tanımladığı, azınlığın zenginliği ve lüksünün, çoğunluğun hastalıkları, yoksullukları ve suçlarıyla satın alındığı tersine dönmüş bir dünyaydı. “Kurt sizin içinizde” diye yazmıştır Barbauld, “Suç, sokaklarınızda yürür, Sahtekârlık kutsal olmayan ekmeğini kazanır.” Konut yoğunluğu, kolektif yaşam düzenlemeleri, misafirhaneler, pansiyonlar, rehin

49 John Herriott, *Struggles through Life*, 2 cilt (Philadelphia, 1809), ii, 260.

50 *Parliamentary Papers*, c. 17 (1795-1796), xxvi.

51 *Parliamentary Papers*, c. 4, 225.

dükkânları, ucuz giyim mağazaları, ikinci el mağazaları, eski ütü mağazaları, emanetçi dükkânları, çitler, genelevler, Patrick Colquhoun'un yıkmaya kararlı olduğu anlaşılmaz bir şehir ekonomisi yapısı oluşturmuştur.

Bu sonucu elde etmek için iki politika izlenmiştir. Yurtiçi deniz taşımacılığı üzerine çalışan bir politik ekonomist olan William Tatham, deniz aşırı ticaretin *merkezkaç* eğilimlerine verilen önemi, sınırsız zenginliğin *merkeze akmasını* sağlayan şaşırtıcı olanakların göz ardı edilmesiyle kıyaslıyordu.⁵² Başka bir deyişle İngiliz donanmasının gücü, İngiliz polisinin güçsüzlüğüyle kıyaslanıyordu. Polisi devreye sokmak kolay değildi, çünkü Oliver Cromwell'in askeri diktatörlük deneyiminden ve bunun sonucunda kalıcı orduya duyulan düşmanlığın peşinden gelen yüzyıllık muhalefeti ortadan kaldırmak zorundaydı. Dahası polis, ulusal düşman Fransa ve Fransız diktatörlüğüyle ilişkilendiriliyordu. Bu nedenle İngiltere'de polis gücünün devreye sokulması, on sekizinci yüzyılın sonlarında küçük ya da etkisiz polis birimlerinin (Bow Street devriyesi, Thames River polisi) kullanılmasıyla başlayıp, on dokuzuncu yüzyılın başlarında İrlanda polis deneyimlerinin İngiltere'de yaygınlaştırılması ile devam eden uzun bir süreçte gerçekleşmiştir. Ratcliffe Highway cinayetlerinden sonra ortaya çıkan mülkiyet paniğinin sonucu, Peel'in 1814 tarihli Huzuru Koruma Kanunu, aslında polis kanunuydu, polisin devreye sokulması yönünde atılan başka bir adımdı. Deniz kıyısındaki bölgelerde yaygın olan yeraltı ekonomisine karşı geliştirilen ikinci politika, tersane bölgesin-

52 William Tatham, *The Political Economy of Inland Navigation* (Londra, 1799), 133.

de altyapıya yapılan sürekli sermaye yatırımı ve liman işçilerinin mahallelerini bir anda yıkarak duvarlardan, kilitlerden ve kanallardan oluşan büyük çitler inşa ederek yüzyılın ilk yıllarında gerçekleştirilen devasa bina projeleriydi. Aslında, ilk Ratcliffe Highway cinayetleri, bu ticari kalelerden geçen yollarda gerçekleşmiştir.

XI.

Geleneksel tarih yazımı, hatta emek tarihi, hâlâ suç söylemiyle ya da De Quincy'nin "sıradan yaşam dünyasıyla" damgalanan bu mücadeleleri bünyesine dâhil etmemiştir. 1803'ten başlayarak on yıl boyunca "nere-deyse tüm paternal kurallar silinmiştir."⁵³ Yünlü kumaş ticaretiyle ilgili düzenlemeler askıya alınmış ve daha sonra 1809'da feshedilmiştir. 1813 yılında 5 Eliz. I c.4 çıraklık hükümleri feshedildi. Sulh yargıçlarının asgari ücretleri ayarlamasına izin veren maddeler yürürlükten kaldırıldı. Aynı dönemde fiyatların sabitlenmesini sağlayan son genel yasanın hükümleri ortadan kaldırıldı ve gıda stokçuluğu ile ihtikâra (vurgunculuğun iki şekli – piyasadan mal çekmek, satmak üzere satın almak) karşı kanunlar yenilenmedi.

Düzen güçleri mülk sahiplerini korkularından arındırmak için bir çeşit katarsis aradılar. Cinayetler büyük bir şovenizm dalgası yarattı: Almanlar, Danlar, Yerliler, Portekizliler ve son olarak İrlandalılardan şüphelenildi ve ardından kırk ila elli insan çabucak yakalandı.

İki ay önce Ekim 1811'de terhis edilen, çoğunluğun Co. Down'dan bir İrlandalı olduğuna inandığı denizci

⁵³ Thompson, *The Making of the English Working Class*, 544 [İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu]

John Williams tutuklandı. Williams, Old Wapping'teki Pear Tree'de konakladı. Daha önceleri Marr ve Danzig doğumlu William Ablass, diğer adıyla "Uzun Billy"le de denize açılmıştı. Rio de Janeiro'dan tayfanın isyan ettiği Surinam, Demarara'ya gittiler. John Williams, Cold Bath Fields'te mahkûm edilmiş ve çoğunluk onun günah keçisi olduğuna inanmıştır.⁵⁴

Greenwich'te Noel Günü'nde Kutsal Tören, ordu için çalan alarm davullarıyla kesildi. Nehir askerleri (yalnızca savunma görevi gören askerler) görevlerini yapmak için nöbet yerlerine çekildiler. Başka bir suikastçı mıydı, yoksa Fransızların istilasını mı? Büyük bir İrlandalı grubu içmiş ve kavgaya tutuşmuştu. İnsanlar dışarı çıkmaya korkuyorlardı. Beş yüz tane Shadwell'li ev sahibi Noel Günü silahlanmak ve gönüllü birlikler kurmak üzere toplandı.

John Williams hapishanede ölü bulundu, görünüşte bir intihardı. Cesedi Shadwell yargıçlarına gönderildi ve onlar da İçişleri Bakanlığı'nın onayıyla cesedi halkın görebileceği şekilde bir arabaya koyup Yılbaşı Arifesinde mahalledeki on bin insanın önünden geçirerek dolaştırdılar ve Old Gravel Lane sokağının kaldırım taşları üzerinde "alt sınıflara ibretlik bir örnek olsun" diye cesedin kalbine bir kazık çaktılar. Denizci John Williams'ın cesedi halka açık, teatral ve törenleştirilen bir aşağılamaya tabi tutulmuştu. Bu olay tarihinde, 1806'da Haiti'nin siyahî yöneticisi Jean-Jacques Dessalines'in gövdesinin parçalara ayrılması ve aşağılanmasıyla kıyaslanabilecek

54 s.174 "önemli sorulara hâlâ cevap verilmemiştir" ve Leon Radzinowicz, *A History of English Criminal Law and Its Administration*, cilt iii, *The Reform of the Police* (Londra: Stevens, 1956), 32: "Kuşkusuz katil oydu..."

vahşi anlardan biriydi. Richard Ryder, İçişleri Bakanı, gerici ve çelimsiz bir adamdı. Her zaman siyah giyen Başbakan Spencer Perceval gibi Ryder da evanjelistti.

İrlandalı oyun yazarı ve Meclis üyesi Brinsley Sheridan bu olay hakkında şunları söyledi: "Cesedi kalabalığın önünde çirkin bir şekilde sergileyerek ayak takımının en kötü iştahlarını beslediler." Halkın histeri dalgasının ortasında, başbakan Perceval, açıkça itiraf ederek cinayetlerin çözülmediğini söyledi ve daha fazla polisin görevlendirilmesi için ortalığı velveleye verdi. 11 Mayıs 1812'de suikaste kurban gitti. Sheridan, İngilizlerin yabancı düşmanlığına karşı çıkıyordu. "İrlandalılara karşı önyargıların oluşturulduğu bir çağdı." Onlara onaylamaları için haç çıkarttıldılar. "İrlandalı bir katilden başka bir şey değildi ve bu cinayet yalnızca İrlandalılar tarafından işlenebilirdi! Bu önyargı ne kadar çirkin olsa da, Shadwell yargıçları, cinayet konusunda Katolik bir komplodan öte aydınlatıcı bilgileri olmadan, adi, bağınaz ve öfkeli ruhlarıyla bu önyargıya göre hareket etmişlerdir."

Cinayetler derhal karşı devrimcilerin gündemine getirildi. *Newgate Calendar*, John Williams'ın 1798 isyanından kaçan bir asker olduğunu ileri sürdü. "İsyanın korkunç anlarında muhtemelen arkadaşlarının kanına elini bulamamak için şeytana uyan ilk oydu."⁵⁵ Cinayetin modern tarihçileri, Williams'ın tutuklanmasını "ırkçılığın ve Katolikliğin bariz bir örneği" olarak nitelendir-

55 Meclisin Polis hakkındaki tartışması sırasında, Cochrane suç artışını "Emekli Listesine ve üst sınıftan bireylerin... hiçbir kamu hizmeti yapmadan, halkın parasını yediği diğer çeşitli yöntemlere" bağlamıştır ve bu da, alt sınıfların moralini düşürmüş, onları suç işlemeye itmiştir. 336.

mektedir.⁵⁶ Hunt'ın *The Examiner* gazetesine gönderilen bir mektupta şu görüşler ifade ediliyordu (9 Ocak 1812): "İrlanda yerlilerini evde cahil ve barbar olarak tutmak ve onları Avrupa'nın geri kalanına karşı suçlamak, bu ülkedeki her başarılı amirin göreviydi." Daha fazlası vardı. Londra, East End limanlarındaki *terraqueous*lar (sudan ve topraktan oluşan insanlar) din, etnisite, mülk ve memleket temelinde bölünmüş ve terörize edilmişti.

Bütün bu gelişmelere, polis memurları, vergi tahsilatçıları, bir kömür tüccarı ve "East India Şirketinin hizmetinde olan Hintliler yöneticiler" önderlik etmiştir. Bu, milliyetçiliğin ve sınıf disiplininin kaba sokak tiyatrosuydu. Hintliler, 1814'te ticaret sektörünün yüzde 60'ını oluşturuyordu. Bengal'de Doğu Hindistan gemilerini İngiltere'ye geri getirmeleri için kiralanan denizcilerdi. Genellikle kaçırılır, altı aylık yolculukta kötü davranılır, Avrupalı denizcilerin aldıklarının altıda biri veya yedide biri oranında ücret ödenir ve gemi Thames'a ulaşıp kargosunu bıraktıktan sonra çıplak, soğukta ve beş parasız terk edilirlerdi. 1810 yılında bin dört yüz üç tane Hintli geldi ve yüz tanesi aynı yıl öldü. 1813 yılında aralarına gönderilen bir misyoner onları "ahmak putlara tapan mantıksız insanlar" ve "gerçekten, tiksindirici biçimde sapkın" olarak nitelendirmişti. Aşırı kalabalık oldukları, az beslendikleri ve genellikle cezalandırıldıkları Ratcliffe Highway'de onlar için bir toplama yeri vardı. East India Şirketi'nin işyeri doktoru, Hintliler arasında yalnızca "memnuniyetsiz ve suçlu" olanlardan şikâyet geldiğini söylüyordu.⁵⁷ Yine de bu Hintli doktorun,

56 T.A. Critchlet ve P.D. James, *The Maul and the Pear Tree: The Ratcliffe Highway Murders*, 1811 (Londra: Constable, 1971), 200.

57 Rozina Visram, *Ayahs, Lascars and Princes: Indians in Britain 1700-*

Thomas Spence'e 1814'te ölümünden kısa bir süre önce basmaya başladığı *The Giant Killer* gazetesinde yayımladığı Budizm bilgisini aşlamış olması muhtemeldir.

Wapping, imparatorluğun metaları – ikiyüzlü terimi kullanırsak “mallar” – kadar, Kaptan Hutchinson'a göre “çok kötü” olabilen *Roxburgh Castle* tayfası gibi insanları da ihraç etmektedir.⁵⁸ Williams, Ağustos 1810'da, Brezilya'ya ait olan *Roxburgh Castle*, East Indiaman gemisine gönüllü yazılmış ve on dört ay sonra Wapping'e gelmişti. Rio'da kaptan tarafından karaya ayak basacak olursa asılacağı konusunda uyarılarak uzun süre alıkonuldu. Daha sonra gemi, tayfanın isyan ettiği yer olan Demerara'ya gitti ve deniz hapishanesi *Forester*'in Kaptanı Kennedy tarafından denetim altına alındı. Kraliyet donanmasının, İspanya İmparatorluğunun çöküşünden sonra kalan boşluktan etkin şekilde istifade ettiği ve köle ticareti yasağını uygulatmak için gemilerle devriye gezdiği bir zamanda, *Roxburgh Castle* gemisi Rio de Janeiro'da bulunmaktaydı. Kaptan Kennedy, kamçısını olağanüstü bir hevesle savuran sert bir memurdu.⁵⁹ Aralarında isyanın lideri olan Williams Ablass, diğer adıyla “Uzun Billy” ve onun Wapping'teki içki arkadaşının da bulunduğu üç isyancı denizci, Surinam'da hapsedildi.

1947 (Londra: Pluto Press, 1986), 34, 39 ve 45. 1806'da Çinli ve Hintli denizciler, gemilerinin kaptanı bir Hintliye Çinli bir denizciyi kırbaçlaması emrini verdiğinde Ratcliffe Bahçelerinde ayaklandılar. Iona Man-Cheong'a ve makalesine müteşekkirim, “Chinese Seafarers & Acts of Resistance in the ‘Age of Revolution’”, *Mutiny and Maritime Radicalism*, Amsterdam, (Haziran 2011) 52. *The Times*, 1 Ocak 1812, 166.

58 *The Times*, 1 Ocak 1812, 166.

59 Bu bilgiyi, Kaptan Kennedy'nin 1811 günlüğü üzerinde çalışan Niklas Frykman'a borçluyum.

İngilizler koloniyi 1803'te Hollandalıların elinden aldı ve 1811 yılına kadar ithalat mahsulü olarak pamuk ve kahvenin yerini şeker aldı; John Gladstone bu durumdan büyük çıkarlar elde ediyordu. Guyanalı köleler, Hollandalıların polder veya denizden kazanılan toprak dedikleri ve Walter Rodney'nin "Guyana'nın kıyı manzaranının insanlaştırılmasına büyük bir katkı" olarak nitelendirdiği şeyi yaparak 100 milyon ton toprağı başka bir yere taşımışlardı. Emekten "tasarruf" etmeyi sağlayan buhar değirmenlerinin kullanılmaya başlanması şeker üretimini arttırdı. Böylece, daha fazla köle oldu.

Buhar ve kölelikle birlikte, sahte şapellerde akıllara zarar bir ruhsal yüceltme dönemi de başladı. 1810 yılında, büyücülük ya da efsunculuk olarak suç addedilen bir Afro-Karayip dini uygulaması olan obeah'ı (yerli büyü-sünü) yasaklayan bir kanun çıktı. Misyoner John Wray, 1811'de, Patrick Colquhoun ile John Herriot'un Thames nehri üzerindeki geleneksel gelirlere karşı verilen baskıcı emirleriyle benzer nitelikte olan, itaati yücelten ve hırsızlığa, israfa, ihmalkârlığa karşı olan bir Hıristiyan ilmi hali kaleme aldı. Aynı yıl hükümet, din eğitimi hakkında düzenlemeler (öğretmenlerin kaydı, şapellerin yeri, çalışma saatlerine karışmama, mülke bağlılık vb.) getirdi ve bu düzenlemeler 1823'te yeniden çıkarıldığında büyük köle ayaklanmasının ateşlenmesine neden oldu.⁶⁰ 1811 yılında İngiliz vali Carmichael, İngilizceyi resmi dil ilan etti ve başkente yeni saltanat vekilinin adını verdi, Georgetown; aynı yıl III. George iflah olmaz bir deli ilan edildi ve saltanat başladı. Yine aynı yıl

60 Emilia Viotti da Costa, *Crowns of Glory, Tears of Blood: The Demerara Slave Rebellion of 1823* (New York: Oxford University Press, 1994), 40, 99, 111, 175.

Trinidad'da "beyaz adamların cehennemde yanacağı" kehanetinde bulunulmuştu.⁶¹

1823 yılının köle ayaklanmalarından sonra başlayan köy otonomisi hareketi, Londra'da *Times* gazetesinin "küçük Sosyalist gruplar"⁶² olarak adlandıracağı eski kölelerden oluşan demokratik ve onurlu bir topluluk yarattı. Makine kırılcılığı bilinmiyor değildi. Ohio, Toledo'daki iş arkadaşım Ken Robertson, bana, elini bir Hindistan cevizi öğütme makinesinde kaybeden Bay Samuels'in hikâyesini anlatmıştı. Buna cevaben onun iki köyünden, Golden Grove ve Nabaclis, dört adam "unutulmaz bir sabahın erken saatlerinde pompa istasyonunu ateşe vermişlerdi."⁶³

XII.

En pahalı makineleri, derin sularda yüzen gemilerini dünyanın denizcileri doldurmuştu. Ticaret ve küreselleşme onlara bağlıydı. İsyan ettiler ve onlara herkesin bildiği o acımasız terörle karşılık verildi. John Williams, kızıl bayrakları, "yüzen cumhuriyetleri" ve doğrudan eylemleri ile Thomas Spence'e, Walt Whitman'a, Herman Melville'e ve Ümit Burnu'ndan, Bengal'e kadar sayısız denizciye esin

61 Richard Watson, *A Defence of the Wesleyan Methodist Mission in the West Indies* (1817), 75.

62 Walter Rodney'in, *A history of Guyanese Working People, 1881-1905* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1981), 128 kitabından alıntılanmış şekilde.

63 Kenneth Joyce Robertson, *The Four Pillars: A Genealogical Journey* (Xlibris, 2010), 160. Kendini on sekizinci yüzyıl Londra'sında okumuş bir bakkal olan Ignatius Sancho'nun soyuna dayandıran, Toledo'nun Guyanalı meyve suyu satıcısı tarafından yazılan çok kıymetli envanterler, arşiv çalışması ve ilgili örnekler içeren çarpıcı bir kitap.

kaynağı olan Nore isyancılarının on beş yıl önce kapatıldığı Cold Bath Fields hapishanesindeki aynı hücrelere kapatılmıştı.⁶⁴ İsyandan birkaç yıl sonra William Wordsworth, *Lyrical Ballads*'ın önsözünde (1802) şöyle yazıyordu: “Şair, tutku ve bilgiyle, insan toplumunun tüm dünyaya ve tüm zamana yayılan büyük imparatorluğunu birbirine bağlamaktadır,” ne var ki, bu bağın nasıl (hangi tutkularla? kimin bilgisiyle?) kurulacağını, yani denizciler olmadan kurulamayacağını eklemeyi unutmuştur.

Cehennem, yineleyen bir unsurdur. Mayıs 1812'de Perceval suikastından kısa bir süre sonra, hâlâ içişleri bakanı olan Ryder, Manchester Ludistlerinden şu mektubu aldı.⁶⁵

Bu yüzden Bakan olmak için hazırlıklar yapabilirsiniz, Bay Perceval, bu yüzden hem karada hem suda giden ateş gemileri var ve her iki Kamara'daki çirkinliklerin tamamını kesinlikle yıkabilirler. Ülkenin önemli bir kısmını yıkarak bize büyük bir acı verdiğiniz için, şimdi çöküş sırası sizde. Tek kurtuluşunuz denetimsiz sahil yıkımıdır – gitmeye hazırlanın ve arkadaşlarınıza da aynısını tavsiye edin.

Naçiz hizmetkârlarınız
Ludistler

Böylece, Blake'in şeytan değirmenlerinden Ludistlerin başbakanı ve içişleri bakanını lanetlemesine,

64 Michael Fisher, “Finding Lascar ‘Wilful Incendiarism’: British Arson Panic and Indian Maritime Labor in the Indian and Atlantic Oceans” ve Nicole Ulrich, “Local Protest and International Radicalism: the 1797 Mutinies at the Cape of Good Hope,” *Mutiny and Maritime Radicalism during the Age of Revolution*, Amsterdam (Haziran 2011).

65 Binfield, *Writings of the Luddites*, 1.

Shakespeare'in oda hizmetkârından Milton'un şeytanlarına, Shelley'in savaş cehenneminden, de Quincy'nin cinayet cehennemine, modern İngiliz tarihinin maddi yapıları – ticari ziraat, çitlemeler, suçlanan zanaatkârlar, fabrikalar ve makineler – ateşlerin yandığı sonsuz işkencelerin yapıldığı yerlere benzetilmiştir.

Queen Mab, bu cehennem geleneğine ait değildir. Zengin ile fakir arasında büyüyen uçurumdan acı duyulur ve bu acı Cehennem efsanelerine dayanmayan bir şefkat ve öfke diliyle ifşa edilir. Godwin ve Volney'den etkilenen Shelley, yine de yerel, halka özgü ve çok tanrılı ruhlara bir şeyler borçlu olan kendi metafiziğine başvurmaktadır. Cehennem yer altında olduğu için, iki gelenek Ekvator volkanları, Mississippi vadisi depremi, Gwaelod ovası ve kömür madenleriyle örtüşür.

Buhar gücünün uygulanması, buharlı motorun çalıştırılabilmesi için daha derin kazılar yaparak kömür çıkarılmasını gerektirdi. Maden kuyularında çalışan madenci *Queen Mab*'de şöyle tasvir edilmişti:

...oradaki kirli şekil,
Çelimsiz değil zayıf,
Sağlıksız madende güneşsiz bir hayatı
Yok yere tüketen,
El emeğiyle ölüm pençesinde can çekişir
Onların ihtişamını beslemek için (iii, 12vd)

24 Mayıs 1812'de Sunderland'da doksan iki kişinin öldüğü büyük Felling kömür madeni felaketi oldu; bunların yirmisi ön dört yaşından küçüktü ve biri sekiz yaşında bir çocuktü. Bu olay, Davy'i emniyet feneri icat etmeye yönlendirmiş ve fenerin nasıl yapıldığını ucuz bir dergide şöyle açıklamıştır: "Bu önemli konunun ka-

lıcı bir kaydını deneyimli madencilere sunmak ve insanlık dostlarının, kullanımı sonucunda büyük ve sürekli var olan bir kötülüğü azaltabileceğimiz bu bilim kaynaklarını değerlendirmesini ve uygulamasını sağlamak umuduyla.”⁶⁶ Humphrey Davy, bir yıl önce Dublin’de hınca hınç dolu tiyatrolarda dersler vermişti; 1812 yılında William Godwin, on dört yaşındaki kızı, Mary’i, Davy’nin Londra’daki dersini dinlemeye götürmüştü.⁶⁷ *Frankenstein* kitabında (1817) Mary, canavarı ıssız bir dağ kulübesinin penceresinin dışında Volney’in *Ruins* kitabını yüksek sesle okuyan ve ortak olanın nasıl kaybedildiğini, insan ırkının zengin-fakir diye nasıl bölündüğünü anlatan bir çiftçi ailesini acınacak şekilde dinlerken tasvir eder. Bilimsel ilerlemenin bu ikincil ürünü, ekonomik gelişimin, çitlemenin ve sınıf ayrımcılığının veya x²’nin toplumsal etkilerine kulak kabartır.

Queen Mab’de, Shelley, güçlülerin doktrini olan Belirlenimcilik felsefesini açıklar. “Tarih, politika, ahlak, eleştiri, tüm tümevarım dayanakları, aynı şekilde Belirlenim doktrininin doğruluğunu varsayar.” Bunlar güç, kaçınılmazlık, zorunluluk, kader varsayımlarıdır. Shelley şöyle devam eder, “Mısırını pazara götüren hiçbir çiftçi, onun pazar fiyatından satılacağından şüphe etmez. Bir fabrika sahibi, amaçları için gerekli insan emeğini üretebileceğinden, makinelerinin alışkın oldukları gibi çalışacağından emin olduğu kadar emindir.” Shelley, Manchester’deki sarsıcı olayların farkındadır ve modernitenin kalıcı antagonizmalarından, ahlak ekono-

⁶⁶ Humphry Davy, *On the Fire-Damp in Coal Mines and on Methods of Lightning the Mines So As to Prevent Explosion* (Newcastle: E. Charnley, 1817).

⁶⁷ Richard Holmes, 304, 325.

misinden ve Ludizmden üstü kapalı biçimde bahseder. O, bir determinist ya da kaderci değildi, Ludistler de öyle değildi.

2011 yılının bakış açısıyla iki yüz yıl geriye bakarken, proletaryanın, sadece adaya ait veya İngiltere'ye özgü olmadığını görmek kolaydır. İrlanda'da bilginin ortaklaşması, Nil'de tarımsal ortak olanlar, İngiltere'nin Meclis Kanunlarıyla kapatılan açık arazileri, Mississippi deltasındaki ortak alanlar, Krik-Çikasov-Çeroki ortak alanları, Venezüela'nın *Ilanero* (ova insanları) ve *pardo*ları (kahverengi tenliler), Meksika'nın *doğal ortak alanları*, Great Lakes'in güzel bir dille ifade edilen çerez ve üzüm yetiştirilen ortak alanları, Cava Adası'ndaki köylülerin gelenekleri, Galler bahçıvanlarının geçimlik tarıma dayalı ortak alanları, şehirde nehir kıyısı boyunca uzanan sokaklarda kurulan ortak alanlar, ortak olanlar ve topluluk inşa eden Guyanalı köleler gibi 1811 yılının sayısız ortak olan örneklerinin bir kaçında gördüğümüz gibi sarsıcı kayıplar yaşamıştır – ve bu kayıplar, korkunç makineler olan, savaş gemileri, pamuk çırçırlarıyla verdirilmişti; bu nedenle de bunlar “iyileşme”, “gelişme” veya “ilerleme” olarak değil de, cehennemnin kendisi olarak görülmüştü.

Lancashire'ın 1811-12'deki buhar motoru, güç kaynağı açısından Fukushima'nın 2011'deki buharlı motordan farklıdır. Yoksa Fukushima, Ludistlerin karşı geldiği makinelerin büyümüş hali mi? Tabii ki değil, zira çekiçler ıslah etmez, ancak radyoaktif kirlilik yaratır. Yine de, her iki makinenin teknoloji ve bilimi, sırasıyla on dokuzuncu ve yirminci yüzyıldaki savaşın ürünleriydi. Her ikisi de, Napolyon döneminin savaş gemile-

rinin mühendisi olan John Charnock'tan alıntılarsak, "insanın genel kaygılarını büyötmüştür."⁶⁸ Charnock bu motorlardan "bu korkunç katliam manzaralarının ve ıssızlığın, uzun yıllar boyunca evreni rezil eden büyük destekçileri" olarak bahseder.

Hayal gücü, politik olabilir. Ludistlerin ve ortak olanın da, benzer şekilde, bizim 1811-12'den Atlantik kanıtları toplamamızı sağlayan bir yaratımı vardı. Japon deneyimi bize yer altında, topraktan ve sudan oluşan devasa bir güç verirken, İngiliz deneyimi isyan için uygun koşulların din dışı bir miti olan Ned Ludd'u verdi. Savaş makinesi ve savaşın makineleri, bu askeri-sanayi kompleksi, x² aracılığıyla dünyanın ortak olanlarını yıkma girişimlerinden doğmuştur. Tek karşıt güç, volkanik patlamada, depremde ve kuyruklu yıldızda gezegenin değişiminin ve dünya ulusları ile devletlerinin yeniden biçimlenmesinin işaretlerini görece kadar hayal gücü olan dünya halklarıdır.

68 John Charnock, *An History of Marine Architecture* (Londra: Faulder, 1800).

Kapitalist modernleşmenin şafağı... Mülksüzleştirme ve işçileştirme pratiklerine karşı direnenlerin tarihi. Çitlemelere, üretimin makineleşmesine, yoğun köle emeği kullanımına karşı, efsanelerden, mitolojik figürlerden, kehanetlerden beslenen, kapitalist üretimin tahakkümüne girmeyi reddeden ve en önemlisi de ortak olandan yoksun bırakılmaya ve değersizleştirilmeye meydan okuyan bir başkaldırı tarihi. Proleter isyanların en doğrudan, en tehditkâr ve ilk küresel biçiminin öyküsü: Makine Kırıclar.

www.otonomyayincilik.com
iletisim@otonomyayincilik.com

